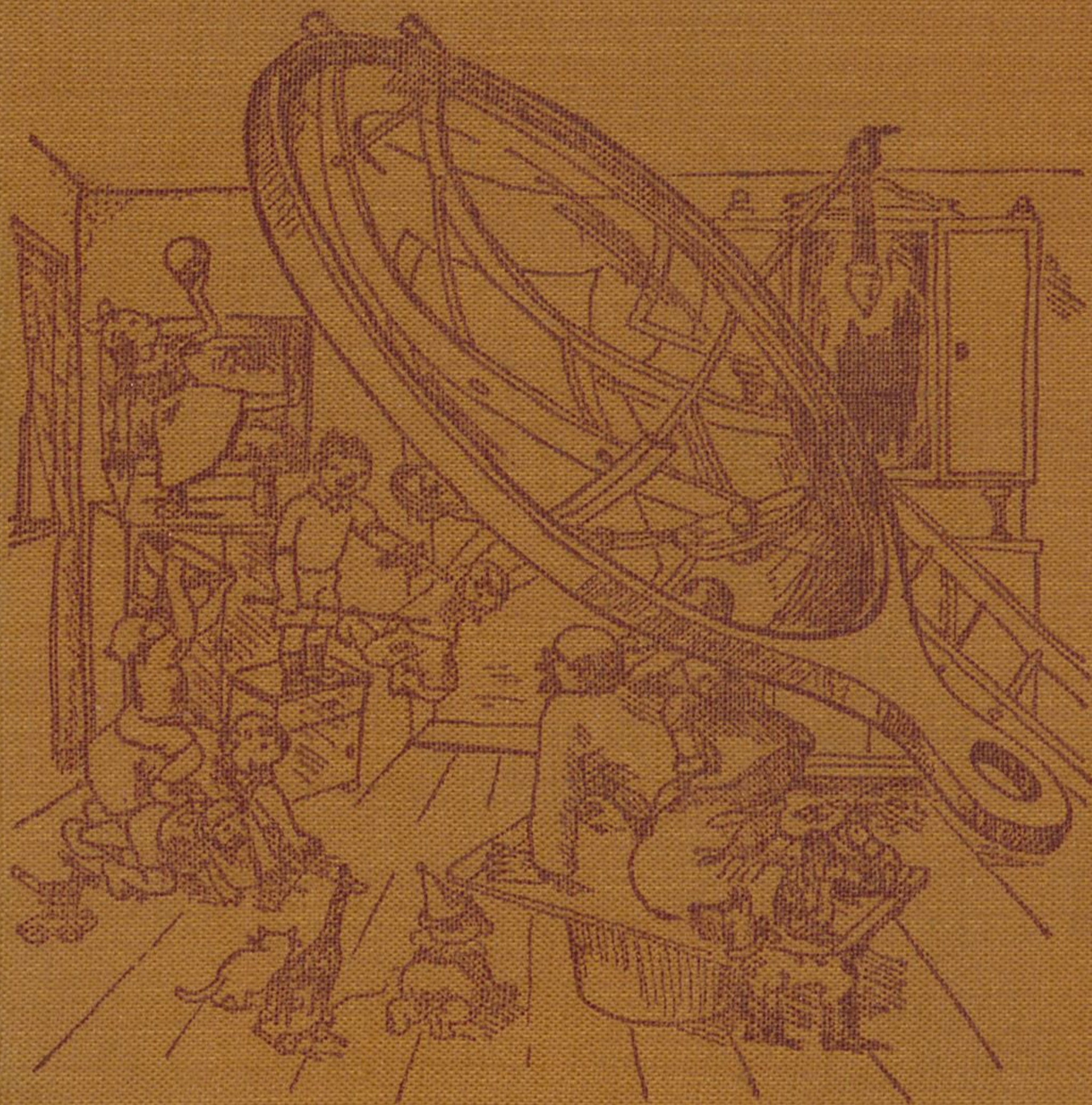

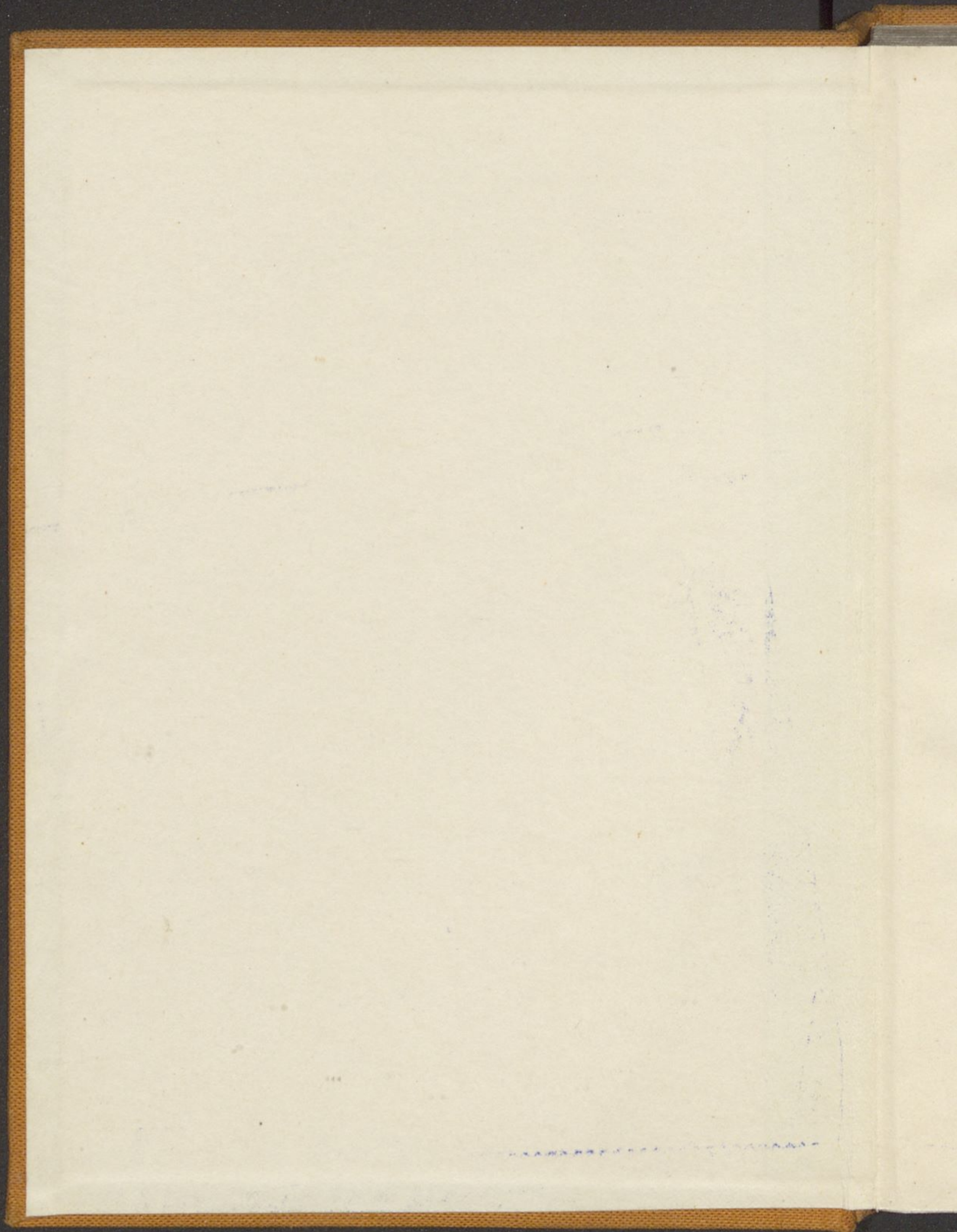
Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

66945

Velikanja

svetovna leča

Whitman's Chrysomelids

ZBIRALNA LEČA

SPISAL

NARTE VELIKONJA

LJUBLJANA

NAKLADA PRI »NOVI ZALOŽBI« V LJUBLJANI

66945

FZC 10932 / 1951

Tiskala Zadružna tiskarna (Maks Blejec) v Ljubljani

*Bodi to pisanje priča življenja
in žuborenja slovenskih otrok; če
bi večno sedel pri njih, ne bi mogel
spisati vseh njihovih vragolij.*

Ljubljana avgusta 1941-XIX.

Pisatelj.

Ko sem na svet prišel...

Ko sem se rodil, je bila huda stiska; dračje je pokalo na ognju. Zato sem bil ob rojstvu zelo, zelo ubog, brez vsake obleke in pentlje. Čisto gol, kakor ni ptič v gnezdu. Lahko ptički, ki ji je Verbič v prirodopisni knjigi predpisal puh, toda jaz pa brez imena in celo brez puha. Nikamor se nisem vedel obrniti. Ne vem, kako bi bilo, če se me ne bi bila usmilila neka, meni do takrat čisto neznana, zelo bolna žena, ki je morala imeti že takrat zlato in usmiljeno srce. Sem pozneje izvedel, da se ji pravi mama. Mnogo usmiljenja je morala imeti, pravim, kajti bil sem, kakor rečeno, zelo zelo ubog, brez zob in niti žlice nisem imel s seboj. Pozneje mi je pravila, da sem bil prav za prav samo majhna rdeča mesena kepca, ki sem se drl. Če bi se ne bil drl, bi me babica ne našla, ker je imela najprej opravka s polmrtvo mamom in me je založila v cunjah. Drl sem se na ves glas. To je bilo vse. To ji je drenje baje tako šlo skozi ušesa, da je moj oče ušel drugam spat. Meni se je mama prve dni videla kakor velika packa, ki se je sklanjala nad mene, druga, prav tako velika črna packa, ki je hodila okoli, je imela pod nosom lase in so jim rekli brki. Mu je bilo ime

oče. Da to nista packi, temveč telesi v prostoru, sem dognal šele pozneje.

Ker nisem imel žlice, me tudi niso klicali k mizi. Vsi so jedli okoli mize, samo mene je mamica, ki je bila povrh še bolna, vzela, obrnila se v kot in me skrivaj dojila. Navadno me je pokrila čez in čez z veliko ruto, da me niso videli. Tako hudo je bilo tisti čas za prehrano! Pa pravijo: »Bog da ptička, da tudi črvička!« Meni je dal celo mamo. Če ne bi bilo nje, bi bil gotovo umrl od lakote.

Potem so rekli, da me morajo krstiti. In so smele v hišo še druge velike packe, ki so jim rekli tete in botre. Sklanjale so se nad menoj, ki nisem ležal niti v pošteni in široki postelji kakor drugi, temveč v navadni leseni zibki. Tudi to je kupila zame mamica. Botre in tete pa so tiščale vame. Videti so bile nekam hudobne, ker so me ščipale za nasek in lice in zraven vzklikale: »Moj Bog, kako mu je podoben!«

Nisem se mogel sicer spomniti, da bi bil kaj zagrešil. Majhen sem res še bil in še niti za najhujšo silo nisem mogel vstati in iti, kakor se spodobi. Rjuhe sem močil pa so vpili nad menoj, da me je kar strah prevzemal. Pa tleskale so z rokami in vreščale nad menoj:

»Kako mu je podoben! Kako mu je podoben!«

Mamica je to potrdila. Mislim zato, da se jih je odkrižala. Seveda zame je to bilo nekaj strašnega.

Potem so me še bolj ščipale. Jaz sem se grdo nakremžil in našobil ustne, da jim pokažem, da mi ni nič zanje in da se ne zmenim za njih obrekovanje. Začel sem se dreti. Oprostite, tistikrat nisem še hodil v šolo in nisem znal drugega.

Da se bom razčesnil, so tete užaljene trdile in so vse grabile po meni. Toda tu se je oglasil oče ter me obvaroval pred njimi. Da pri nas nimamo časa pestovati in naj me kar pri miru puste, če hočejo, da ostanemo prijatelji. Otroci da se ne bodo razvajali in tudi prvorojenec ne! Tako! Ali ste slišali? Prvorojenec sem še tudi k vsej nesreči. Nesreča nikoli ne pride sama. Zdaj sem šele spoznal, koliko je mama tvegala, da se je zavzela zame, ker me je vzela za svojega. Toda oče me je rešil, da me niso hude botre pograbile iz tiste zibke in da se nisem razčesnil. Takrat sem samo slutil, da mora to biti nekaj hudega, pozneje sem pa šele spoznal, kaj se to pravi.

Poznate česen? Dà, pa bi se bil razletel, recimo na 20 strokov in bi vsak smrdel! Strašno. Strašno! Nazadnje pa tudi očetove besede niso pomagale. Dvignile so me iz zibke in me okopale. Topla voda mi je strašno dobro dela. Oče me je gledal in dejal, da bom dvoživka. Potem so me položili v sveže bele plenice. Koj so mi rekli, da sem packa in so šli po druge. Pa so vendar napravili iz mene lep omot in me je mamica poljubila. Nato so dejali, da grem na prvo božjo pot in da sem ena

ljubka štručka. Z menoj sta šli dve ženi in je bila ena botra. In mož v beli srajci in svetlih škornjih in klobuku postrani, ki so mu rekli boter. Potem smo šli. Šli in ne peljali! Bil sem prvorojenec. Kajpak! Revček! Zato se najbrž nismo peljali in smo šli. Bratce pozneje so peljali v vozu. Pa ni bila pot pozneje nič daljša. Ali pa so bili najbrže težji. No, pa prvorojenec in najstarejši ni bil nobeden. Ali je kdo med vami že bil prvorojenček?

Po poti je boter rekel, da je vročina in da je hudo žejen. In je prav tako potrdila botra, da se ji jezik suši na nebu. Neba nisem videl, ker so me bili pokrili čez in čez, vendar sem si mislil, da mora imeti hudo dolgega, če ji sega do neba. Babica, to je tista ženska, ki pri nas otroke nosi v hiše in v cerkev, pa je rekla, da ji je roka zaspala in je prav, če bi se nekoliko ohladila. Da bo kar počakala v senci. Jaz sem bil njenih misli, pa kdo je vedel, da so ženske tako nestanovitne. Sta jo res pregovorila, da je šla. In jaz, ki še nisem imel imena, sem moral z njimi. Položili so me v hiši na široko peč. Tam je bilo strašno muh na prvi paši, ki sta jih nanjo prignala sv. Primož in sv. Marjeta. Nato je prišla še kuharica in me odkrila in je dejala: »Tak tak je ta Nacetov prvorojenec!«

Pa so prav takrat prinesli vina na mizo in ima vino takšno moč, da priveže dušo in odsuši jezik na nebu in zbudi zaspane roke. Čisto pozabili so name. Muhe pa ne. Muhe pa meni po obrazu, dokler ni

prišla v hišo domača hči, me pogledala, odgnala muhe ter pogrnila s pravim prtom, ki je ležal na klopi. Ne bi tega pripovedoval, če ne bi bilo važno za nadaljni razvoj, kajti oni lepi prt, ki ga je mama vezla in ga ni prodala, temveč porabila zame, je ležal na drugi štruci, tisti, ki se mu pozneje, ko dobiš zobe, pravi kruh. Boter je bil glasen in botra in babica je pritegnila. Pripravljali so se že k pevski vaji, ko je babica pokukala skozi okno in dejala: »Moj Bog, sonce zahaja!«. To mora biti za ženske nekaj hudega! Kajti tudi botra je zavreščala in sta obe odprli okno in iznova potrdili, da sonce zahaja za Čavnom. Grozno! Tisti dan je moralo to biti strašen in nenavaden dogodek. In se je moralo zgoditi prvič, kajti pozneje sem videl, da je sonce zmerom zašlo. Celo za Čaven. Iščem v starih listinah, pa nikjer tega ne najdem, ali je prvič zašlo res iz žalosti, ker sem na svetu. Oprostite mi torej, prijatelji dragi, ki ste se rodili za menoj, če je moj krst kriv, da sonce odsihmal sploh zahaja in to celo za Čavnom.

Da je to moral biti zelo nenavaden in skrivnosten dogodek, sklepam iz vsega, kar se je še godilo pozneje.

Ženski sta nekam zmedeno veseli tiščali, da moramo pohiteti, sicer bo mrak, boter pa je vlekel viržinko izza ušesa in ju tolažil, da kar je, je. Dan da je že itak izgubljen in ni za nobeno delo. Tudi ta očitek sem mirno prenesel, kajti vedel sem, da

sem samo jaz vsega kriv, ker sem bil tako ubog rojen, da nisem imel niti imena in ne žlice ne pentlje in bo od zdaj naprej sonce zahajalo za Čavnom.

Slišal sem, da je boter plačal. Potem so šli. Misлил sem si, da so šli pogledat, kako sonce zahaja. Pa vroče mi je začelo postajati. Res, kmalu sem čutil, kako peč vedno bolj greje in nobenega ni bilo v izbi. Peč pa je le vedno bolj grela in sem začel vekati. Spodobno, ker sem bil v tuji hiši. Pa so se odprla vrata in je domača hči zaklicala v sobo: »Muc, muc!« Spet so se zaprla vrata in spet me je začelo peči, da mi je kar vroče postajalo. Pa sem se ojunačil in se zadrl. Domača hči je spet pokukala in poklicala:

»Kaj se dereš? Muc, muc! Ti presneti muc!«

Kako naj povem, kdo se dere, ko še nisem imel imena! Pa sem dejal, naj se zgodi, kar hoče in naj me imajo še za tako nevljudnega, ko se derem v tuji hiši, in sem še prvorojenec povrhu. Zadrl sem se na ves glas, kajti peč je bila že precej razbeljena in meni je bilo hudo pri srcu.

»O ti preljubi sv. Jožef, zdaj so pa še otroka pustili in hlebec odnesli. Ali naj te dojim jaz, neporočena punca?« je dejala in me pograbila ter me začela gugati in premetavati, kakor bi me hotela treščiti na cesto. Temu pravijo ujčkanje. Hvala lepa! Dà, hvala! Gotovo je bilo okno še od sončnega zahoda odprto in me je hotela vreči skozenj na cesto. Zraven pa je menila: »Nà, in zdaj je peč

že razbeljena, pa mi bodo hlebec prehladili, da ne bo vzhajal!»

Tistikrat sem spoznal, da je majhen človek manj vreden od štruce kruha; posumil sem, da je babica to nalašč napravila, da bi me zamenjala za štruco. Pa hlebec se bo še prehladil in ne bo vzhajal! Takrat še nisem vedel za mokre mrzle obkladke in bi jih gotovo svetoval, če bi bil vedel. Čaja in obkladke. Pa nisem. V izbo je prisopihala babica. Bila je vsa rdeča v obraz. Rekla je, da ji je vino v tej vročini kar vid vzelo in me je zamenjala. Da imajo svojo štruco nazaj. Pa me je — vzela.

»Kaj pa so dejali gospod?« je vprašala gospodinja.

»Kaj? Malo so se zasmeli in dejali, da zdaj ni velika noč in ne blagoslavljaajo kruha! O ti presneti bučman! Iz tebe ne bo nikoli nič pravega. Samo za zmešnjava boš ljudem!«

To prerokovanje se je izpolnilo, prijatelji moji. S kruhom sva tako, da se izogibljeva drug drugega in sem ga jaz iskal brezuspešno. Večkrat, ko on mene. Čimbolj vem, da sem poklic zgrešil in da ne bo iz mene nikoli nič pravega. Toda tudi, kadar bi nanesla prilika, da bi lahko kaj bil, se spomnim prerokovanja stare babice, revice pač slepe, ker ji je vino takrat vzelo vid. Srce mi ne pusti, da bi njeno prerokovanje postavil na laž. Naj gre vse še tako polomljeno, prerokovanje slepe dobrotnice, ki

je rešila gostilničarjevo hčerko, da me ni morala imeti neporočena, to prerokovanje mora ostati, kakor kremen skala trdna kost pribito. In zato sem ljudem samo za zmešnjave in sem že tistikrat po krivici posumil, da je babica štruco odnesla nalašč.

In sva šla. Gotovo sem bil težak, ker je omahovala in sem ji omahoval v naročju. Pa jezila se je nad potjo, revica slepa, ki ji je vino vid jemalo. Pri cerkvi niso nič zvonili, samo krave so prav takrat šle s paše in zvonile. Prvo zvonenje, ki sem ga slišal in mi je ostalo v duši. Ko si želim še zdaj kakšne lepe muzike, se spomnim na tiste kravje zvonce. Vse zvoní po meni: srce in duša in vse. Kadar bom umiral, prosim, naj mi pod okni ženo čredo krav in vse z zvonci, z velikimi zvonci kot z resnimi možakarji in z malimi zvonci naga-jivčki.

Kdor ne verjame, kako je to lepo, naj gre poleti v planino in posluša to nepregledno čredo živih zvoncev. Tisti otroci, ki to poznate, ne veste, kaj imate, tisti, ki nimate, ne dojmite, česa nimate. Že iz tega lahko sklepate, da sem zgrešil poklic in bi moral biti pastir.

Mislil sem, da bom šel kar v cerkev, da bodo vsaj orgle pele. Svet se ni zavedal, kakšen mož se je rodil. Po navadi se velik mož rodi ubog, jaz sem bil celo brez žlice. Pa nič! O, so ljudje brezobzirni in nepazljivi! Pred vrati smo morali celo

počakati. S tem so pokazali, da sem pagan. Potem je prišel gospod in je dejal:

»Tak tak je ta Nacetov pob! Eko, zgodaj si začel delati zmešnjave!«

Dobri gospod Stepančič, ki je svojega župljana prepoznal že v plenicah. Najbrže je zaradi tega med vsako sveto mašo in pridigo jokal.

Potem je vprašal, kako mi bo ime.

Botra sta se spogledala, da prav natančno jima nihče ni rekel, ali ne ve morda babica. Babica da prav natančno ne ve in da je mislila, da bosta že botra vprašala. Nekaj da mora biti tako na »ert« ali »art« ali tako nekako, morda tudi na »azij« ali »acij«. Tako so se zgovarjali. Lahko pa da tudi na »ož« ali »ip«. Tako da so nekaj naročili.

In je dobri gospod Stepančič stopil po Mohorjev koledar in se mu je odprlo v novembru.

»Čisto prav. Šesti november. Sveti Lenart. Velik svetnik pred Bogom. Saj je sicer vse eno. Vsak svetnik je v nebesih in nobenega ne bo v svetosti prekosil. Na ,art« je in naj bo Lenart!«

Tako sem dobil ime — zmerom sem častil Mohorja — postal kar sem, Lenart pred Bogom in ljudmi. Dobra mama, ki je najdalje imela dobro mnenje o meni, me je najdalje klicala za Bertla in ji tudi to razočaranje ni bilo prizanešeno. Ko so koze cepili, so preiskali tudi moje ime in sem bil na poti tja Bertl in nazaj že Lenart. Dali so ji črno na belem. Izročili so mi tri hude koze in dali še črno

na belem, kako mi je ime, da je mama verjela. Pa ona je verjela vame in je tudi Lenarta spremenila in me klicala po svoje. Trdila je, da je to najlepše ime na tej in oni zemeljski polobli; če bi vedela za poldnevnike, bi bilo najlepše še na njih. Tako imam ime, ki ga nima noben svetnik v nebesih.*

* Babico sem si izmislil, da je več besed. V naših hribih nobenega ne peljejo h krstu.

Božični spomini

Imel sem osem let, luknjo v hlačah in staro mater za varuhinjo.

Mislite, da osem let ni nič, mislite, da nič ni luknja v hlačah, mislite, da stara mati nič ni. Če bi se ne bal zameriti, bi vsem takim rekel: Revčki! Pa ne rečem! Še eno leto, pa bi smel nositi hlače na pas! Ali veste, kaj je to pomenilo za majhnega dečka, a? Ne! Revčki!! Biti skoraj kakor »en« velik, ker so veliki pri nas imeli vsi pas! In luknja v hlačah? Bolj pravilno: Luknja s hlačami! Ali naj še kaj pristavim? Kvečjemu: Ubogi revčki!!! In imeti staro mater?! Mamino mammo. Vsaka mama ima mammo, a naša — ni je več take! Vsak dan mi je natanko in podrobno ob vsaki priliki in nepriliki pripovedovala, kaj se spodobi, ter prepovedovala, kar se ne spodobi.

Kako dostojen fant bi bil postal, če bi jo bil poslušal!

Za božič se je tisto leto zgodilo nekaj posebnega. Oskrbnikova gospa Hanuševa nas je povabila na sveti večer k božičnemu drevcu. Če pravim: nas, mislim najprej sebe, dà, najprej sebe, potem brata Gustelna, Rudolfa z Vrha in prav nazadnje druge.

Mamina mama je pogledala roke bratu Gustelnu ter odkrila, da smo umazani in da nam raste repa iz ušes, da Gustelnovi nohti žalujejo, da Rudolf nima več prstov, temveč kremplje in — Oh, kdo bi pravil o sebi?!

Vabljeni smo bili ob šestih zvečer. Jaz sem imel v žepu dva robca, toda v obeh zavite črepinje pisane nega kozarca, ki se je prav ta dan ubil. Če smem, bom povedal, da je bila to moja davna, skrita želja, da bi se ubil. Tisti večer je bil mraz in zato so nam visele svečke pod nosom in smo jih lepo brisali z rokavom. Z rokavom od suknje, enkrat sem, enkrat tja, kolikor nismo posmrkali nazaj. Stara mati je rekla: spravljanje pod streho, da ne bo dež zmočil.

Peljali so nas v svetel salon, kjer smo večerjali.

Oskrbnikovi so imeli tri otroke: Vilka, Herto in Piči. Starejša sta bila naše starosti in imela mesto babice guvernanto. Druge razlike ni bilo. Piči pa je šele shodila. Vilko in Herta sta nas gledala zviška, ko smo prišli. Moško smo prikorakali: jaz sem imel na primer vsaj za dve zimi prevelike okovane čevlje, za dva širok klobuk na ušesa, v ušesu murčka in kakor rečeno svečke pod nosom.

Herta je vprašala, ali me doma privezujejo za murčka. Predlagala je, da to takoj poizkusimo.

Zato je bila karana ter se nakremžila rekoč, da se ne spodobi otroke karati pred tujimi ljudmi. Oče jo je vprašal, kdo jo je tega naučil in je odgovorila:

»Ti, papa! To si rekel včeraj mami!«

Tako, zdaj sem vedel to tudi jaz. Tisti tuji ljudje smo bili mi, ki smo se čudili, da otroci očeta in mater tikajo.

»To je po domače in nobel!« je pojasnila Herta. Vilko ni imel časa, ker je mašil v usta cmok za cmokom, ves v strahu, da bomo vse mi »požrli«, kakor je zašepetal Herti.

Hertine besede so se mi zdele sila imenitne in sklenil sem jih porabiti ob prvi priložnosti.

Morali smo počakati, da je Jezušček prižgal lučke. Vilko je sicer trdil, da jih bo papa ter da se to vidi skozi ključavnico. In smo res pokukali. Ker je nekaj zaropotalo, smo se naglo umaknili in Rudolf je prekucnil lonec z rožami.

Herta je škodoželjno plosknila z rokami.

»Ti si ubil vazo, to je imenitno!«

Potem je zazvonilo ter smo šli v sobo. V sobi je bila smrečica vsa v lučkah.

Z odprtimi usti smo zijali v ves ta blesk. Morali smo sesti, prinesli so nam še čaja in piškotov. Na ves glas so se mi smejali, ko sem dejal, da imam ene vaze čaja dovolj in da bi lahko pili kar nobel po domače vsi iz ene vaze.

»Ti si butelj!« se je krohotala Herta. Toliko, da ji nisem pripeljal zaušnice, vščipnil pa sem jo — in ko je zacvilila, so se še bolj smejali.

»Ti že pokažem!« je dejala.

Ko so začele svečke — one na drevesu — do-

gorevati, so nam rekli, naj si vsak utrže kaj z drevesa za domov.

Kakor vihra smo planili na smrečico ter jo podrli na tla. Herta pa mi je nalašč podstavila nogo in na gladkem parketu sem zletel v kot pri omari. Čutil sem, da sem prevrnil neko posodo. Kadar sem hotel vstati, me je Herta sunila na tla. Pobiral sem se s tal in vsakokrat podrsal po neki lepki tekočini.

Medtem so drugi obirali smrečico. Piči se je drla na vse grlo, ker jo je bil nekdo tudi udaril z vejo.

Nazadnje sem se le dvignil. Drevce je ležalo čisto osmukano in obrano na tleh. Le samo še en rdečkast papir sem zapazil na njem. Planil sem k njemu ter ga hotel spraviti v žep. Toda papir se je prijel roke; ko sem začel trgati od prstov, so se mi papirčki lepili po obleki.

Herta se mi je smejala na glas ter cepetala z nogami.

»Le kar nobel, ti vaza ti, nerodna!«

Meni je postalo pri srcu hudo in zbežal sem proti domu brez vsake zahvale in še s hudo jezo v srcu povrhu.

Za voglom sem si v snegu odrgnil roke, da se je kri pokazala. S strahom sem zapazil, kako se lepi obleka, kamor sem prijel.

Mamina mama me je čakala ter hotela vedeti vse potankosti. Pripovedoval sem ji že o piškotih in čaju, ko je prišel za menoj Guste.

»No, ali si se zbal?« je vprašal.

»Nisem se ne, toda sram me je bilo, ko ste tako nespodobno trgali z drevesa! Ali niste slišali, kako se je drla Piči! Kakor razbojniki ste razcukali drevce. In obnašali ste se kakor divjaki. Rudolf pa je celo ubil vazo!«

Guste je bolj počasi mislil, in kadar je hotel kaj ziniti, sem mu naglo posegel v besedo.

Tako sem ga ugnal.

Zdaj sem moral povedati tudi to, kako so cefrali drevce in kako ga jaz nisem, ker nisem hotel žaliti otrok. Dà, »ker so se mi otroci smilili«, so bile moje točne besede.

Pohvalili so me, ker sem se tako spodobno vedel. Tisti večer sem bil pri naši babici v časti in venomer je ponavljala, da se koj vidi, kdo je dobro vzgojen in koga se prime lepa beseda in kdo je lahko komu za zgled.

»Dà, on je lahko vsakomur za zgled. Da se le nisem zastonj trudila!«

Na račun tega zgleda sem dobil kos čokolade.

Toda drugo jutro je prišla oskrbnikova dekla in lepo povedala, kako je vse to bilo. Kako sem govoril in da se nisem nikoli useknil in da sem razmazal vse lepilo po sobi in da se sploh nisem prav obnašal. Da mi zdaj pravi Herta »vaza nerodna«.

Babica je bila užaljena in huda ter mi pridigala, da sem lagal, in da je to največja nespodobnost. Tako sem bil ob slavo in njeno ljubezen. Žal ji je bilo, da sem čokolado že¹⁰ snedel.

K oskrbniku me niso več spravili, če bi me bili vlekli s parom konj. In Herte nisem pozabil.

Spomladi sem vlovil žabo ter jo v gneči iz šole spustil Herti v torbo, da jo je nesla domov.

Tak sem bil, ko sem bil majhen. Rad sem govoril o sebi samo lepe stvari. Leskovo olje so rabili, da bi me poboljšali. Mnogo niso pridobili; več bi jim bilo zaleglo, če bi bili leskovke prodali za vitre.

Kajti, resnici na ljubo, še to storijco sem olepšal in babičina pridiga v resnici ni bila samo beseda. Prav za prav kos čokolade sem tudi dostavil zaradi lepšega.

Sveča

Šli so k polnočnici. Za varuha so nam pustili deda, ki je zaspal. Kdo pa ne bi po takšnem hrupu in trušču, ki smo ga delali otroci okoli božičnega drevca? Kaj nas je brigal dež in gosta megla in tema! Tema pa takšna, da nisi videl prstov, če si stegnil roko. Ali smo jo res videli? Ne, videli pa ne! Ali ste neumni! Roko in nas in naše pesti bi utegnil požreti strah! Mama je sicer rekla in njena mama je prikimala, da so strah zelo močno zvezali in trdno zaprli. Vse res! Kljub temu pa bi le utegnil ubežati in razvezati se! Strah je strah in močnejši in večji ko ljudje. Če ne, bi ne hodil okoli bajt in hiš. Kajti povsod pravijo otrokom, da jih bo strah požrl.

Da je tema, je rekel Polonin Korle in otresel klobuk. Da je dež! Da prši iz megle! Pa zmočilo mu je njegov klobuk. Če vam rečem, njegov klobuk! Enako bi napisal, če bi napisal: naše upanje in veselje. Klobuk z belim perjem, ki je migljalo in se treslo, samo da je pihnil vetrič.

»Kragulj jih je imel v repu!« In nam je pokazal bela peresa, da smo vsi videli, ko smo segali po klobuku. Dal pa nam ga ni. Da imamo roke uma-

zane! Četudi smo jih drgnili z milom, da so bile rdeče.

Polde je šel k polnočnici. Tri ure prej, ker je imel tudi žep; iz njega smo slišali groše in šestice in krone. Tistikrat nismo vedeli, da se dajo v žep tudi stare verižice, obeski, nož in zlomljene podkve. Pozneje! Gotovo tistikrat, da se sliši, Polde ni vedel, ker je tako rožljaj.

»Daj nam denarčka!«

Dal je vsakemu bakren krajcar. Bili smo trije in rekli, da nam jih je dal pet. Mama nas je kregala, ko smo jih pokazali, oče pa je samo grdo pogledal. Saj smo koj razumeli. Kakor politi smo jih ponujali nazaj. Polde se je branil in branil in vzdignil roke nad glavo, dokler ni oče odločno dejal:

»Vzemi, da se otroci ne navadijo in potem stikajo po žepih!«

Kakor bi odrezal. Polde je vzel in se opravičil.

»Tega nisem pomislil!«

In je spravil nazaj.

Ob polenajstih so šli domači. Mama, mamina mama in oče. Šli so seveda narobe in je oče šel naprej. Da ima še opravek. Mi smo pa pili kuhano vino doma in ne drugod, preden je šla mama. Potem smo šli spat. Ded je čakal, da smo v kambri lepo zlezli pod odejo, potem pa upihnil petrolejko. Ker smrdi in da nas svetloba ne moti v spanju. Upihnil je in šel v izbo.

V kambri pa je bila tema. Kambri pravijo zdaj čumnata in je takrat čumnata nam pomenila zelo temno, vlažno in mrzlo sobo. Da nas je kar zeblo in tudi luč ne bi pomagala. Segreti pa bi se sploh ne dala, ker čumnata za nas ni imela peči. O, kambra pa vse to in tudi okno. Tega okna pa ponoči nismo odpirali, skozenj je gledala tudi zunanja tema. Jok je bil v postelji, ker je Lojze jokal in ga je Guste tolažil in smrkal v solzah. Škripanje z zobmi smo tudi slišali, ker je miš glodala pod desko. Tako smo raztolmačili evangelij, ki nam ga je ded rad bral, če smo poslušali. Potemtakem je bil pekel tu in parkelj in strah. Jezušček je bil v izbi in ne v kambri in varoval svoje drevce. Zato ni čuda, če je bil s peklom in parkljem tudi strah. Tema v kambri pa takšna! Okoli podob na steni se je prekucovala, pod posteljo in v kotih je pa kar ležala in prežala. Tudi tema in ne samo strah. Strah te ni videl, če si zlezel pod odejo in mižal, tema pa je bila tudi pod rjuho. In šele če si zatisnil oči!

Tresla se mi je roka, vendar sem se prej pokrižal, da me ne bi parkelj ne strah ne tema. Če bi se lagal, bi rekel, da sem se udaril po očeh, da se je zasvetilo. Udaril sem se res in se je res zasvetilo, toda ne sam, ampak ob posteljnjak. Oslinil sem naglo bolečo buško, ki šele bo, toda našel sem le kos sveče. To mi je dalo poguma. Rekel bi, vlilo poguma, če bi ga začutil v ustih, toda jaz sem

ga začutil v prsih. Dà, v prsih. V svojih prsih! Zato sem iskal še žveplenke. Nič ne povem, da sem zvrnil pri tem kozarec, ki je imel nekaj vode, in sem nato segel v latvico kislega mleka. Gotovo bi bilo še več pokušenj, ker sem roko oblizal in je bila smetana zelo sladka, če bi ne bil zadel žveplenk z nogo. Bile so pod mizo in sem z glavo zadel še ob rob, ker se je zdel v temi tako neznansko velik in štrleč.

Imel sem jih pa — žveplenke — in držal v roki. O, teme se zdaj nisem bal. Niti strahu! Jok je ponehal in škripanje z zobmi je utihnilo. Če se človek nič ne boji. Žveplenke pa so bile še v škatli? Žveplenke pa so bile v škatli, ker so ropotale. Vsi mislite, da so bile mokre; mislite, da se ne bodo prižgale. Spet vem, kaj mislite. Da so bile naša igrača in da smo jih otroci vrgli pod mizo. Pa nič ne veste. Žveplenk nam niso pustili, da se ne zastrupimo s škatlo in barvo, ki se jih je držala, čeprav bi bile že prižgane.

Pa prižgane le niso bile vse in mokre samo nekatere, ker voda, ki je bila v kozarcu, le ni zmočila vseh. Četudi sem roko oblizal, sem prijel samo prav pri glavici, ko sem odprl škatlo. Potem sem prižgal. Drgnil sem tisto, ki je bila prižgana, pa se ni hotela prižgati; mokra se tudi ni hotela posvetiti. Poskusite, če se vam zdi neverjetno. Saj se je meni tudi, dokler jih nisem imel prav malo in sem se začel bati. Spet bati! Toda ne teme, ampak za žvep-

lenke. Guste je spet hlipal, Lojze je pa kar tulil, da ne bo nič in ga bo strah požrl, če ga ne bo volk.

Pa se je le prižgalo in sem zapalil tudi svečo. Takrat je Guste vstal in rekel, ko je videl škatlo.

»O, to bi pa lahko videl, da je tista škatla, v katero sem potisnil k drugim tudi prižgane žveplenke!«

Nisem utegnil odgovoriti, ker sem moral nekam položiti svečo. Na mizi bi se vosek poznal, če bi ga pokapal, zato sem vzel staro dogo in pritisnil v tekoči vosek svečo. Konec sveče, da bo vse po pravici. O, pa je bil še precejšen kos!

Zdaj boste pa spet rekli, da bi bil kmalu požar! Le recite, toda meni je sveča stala na dogi in svetila, pa ne netila ognja. Na dogi je stala, doga na mizi in miza na tleh! Kaj pa še hočete? Ali naj moja luč varuje četa gasilcev? Tudi teme ni bilo več, razen pod posteljo. Tja pa nismo šli ponoči. Samo podnevi. Skrivali smo se (mislim: podnevi) ali pa jabolka in hruške glodali, da ni nihče videl. Včasih celo mama! Pa ne zlezla, ampak da ni videla. Tudi če smo nagajali in smo morali bežati, ni šiba dosegla glave in se je zapletla v noge! Vse smo znali. Podnevi! Ponoči je bila tam tudi pri luči tema. Pri sveči se je pa še srnjakovo rogovje manjšalo in večalo, širilo in ožilo sence in nagačena sova je postala kar živa. Pa smo vsi vedeli, da je vse to od sveče in se nismo bali. Kaj, bali? Saj je bil celo angel varuh na steni. Dasi je peljal

čez prepad fantka in punčko, smo dobro vedeli, da bi tudi nas tri, ker bi mu ne nagajali.

Sveča je bila na mizi. Kje naj bi bil pa potem požar? Smešno! Kaj pa mislite?

Sveča je lepo gorela in da je bila še bolj varna, smo še poleno pritiskali k njej.

Nekaj časa smo gledali svetlobo in svečo, potem pa zaspali. Ali naj bedimo, da se vrnejo! Čemu? Saj ni treba!

Zavedli smo se, ko je oče kričal:

»Vode, vode!«

No, sveča je zažgala, ko je prigorela do njega, poleno na dogi. Začela je goreti še miza in bil v kambri že lep ogenj, ki so ga gasili z vodo. Tudi mi da smo bili že nezavestni, ko so se vrnili od polnočnice. O, pa nismo bili, saj se nismo prav nič spominjali!

Na mizi da je bil ogenj, toda požara le ni bilo. Ker so prej prišli domov.

Ali sem bil kaj tepen? Drugi dan? Da sem gotovo bil! Koga bi bolelo, če bi me, a? Samo mene! Ali bi koga drugega? Ne, samo mene!

Za nedolžne otročiče smo smeli pa otroci odrasle. Smeli že, smeli! —

Statistika in piruh

»Koliko jih je od vas že videlo koline?«

In zagrmelo je po razredu:

»Jaz!«

»Sedeminštirideset. Dobro.«

»Koliko jih je že prineslo koline?«

»Dvainpetdeset. Prav.«

Razrednik je zaprl knjigo in dejal:

»Zdaj pa lahko greste domov.«

Na poti smo vprašali Grmovega, zakaj se ni dvignil pri kolinah, ker smo vedeli, da pri njih večkrat koljejo. Odgovoril nam je:

»Kdo pa je vedel, kaj hoče. Prav tistikrat sem barantal za peresa.«

»In jaz sem bil pri pirhih,« je poudaril Zakalski, »in mislil na golobe!«

Razrednik je bral svoje poročilo in zapazil, da je pozabil pri svojem sestavku še vprašati, koliko je obutih in koliko je bosih v razredu. Pa mudilo se je. Bile so velikonočne počitnice. In med velikonočnimi počitnicami je moral oddati svoj spis. Zato pa je bil tako nesrečen. Od jeze je šel k sosedu na četrť vina. Ko je spil že dva deci cvička, mu ni dalo miru. Dvignil se je, kakor da ga je nekaj zbodlo;

moral je proti domu. Pri vratih je pogledal kvišku in na šoli zapazil številko 87. Udaril se je po čelu, da je počilo in hitel v razred. Zdaj je vedel: v njegovem razredu je bilo 87% obutih. Tako je moral zapisati. V resnici še sam ni vedel, koliko je bosih in koliko obutih, ker nekje so imeli popoldne čevlje vsi, kakor bratci in sestrice zjutraj, drugod so obuli zavržene očetove ali zapuščene materine, razpokane starejšega bratca ali pošvedrane mlajše sestrice. Raztrgani čevlji so prav tako pustili luže ven kakor vodo noter, zato so bili še bolj imenitni. Učitelj je bil ves vesel, da je vprašanje rešil in spis poslal. Čez sedem mesecev so mu pisali, da je njegov razred zadel 95%, in da je njegov razred merilo za naše podeželsko šolstvo.

Kakor sem navedel, jaz nisem dvignil roke pri vseh vprašanjih. Gotovo ste zmajali z glavo, toda jaz sem bil vesten in sem vedel, da je statistika temelj vsaki šoli, vsakemu domu in vsakemu posestvu. Do statistike sem mislil, da je temelj zemlja više ali niže izkopana, ko pa sem izvedel za statistiko, sem vedel, na čem slone vse naše javne naprave. Zato se nisem dvignil pri statistiki. Ko pa je učitelj tako nedoločno zahteval! Pri onem vprašanju sem se dvignil, ki je bilo točno. Če bi učitelj vprašal, kdo je piruh dobil, bi pošteno odgovoril, da sem ga dobil.

Koline imajo dvojen pomen. Tiste klobase, ki ostanejo doma, so slabše, kajti nič se ne more dati

v zobe sosedam, ne bira ne koline! Posebno, če je bilo treba nesti koline Sedejevi Rezi. Naša mama je v tem pogledu nad vsakomur. Kajti rekla je, da moram reči, ko bom koline položil na mizo: »Kar smo pridelali, to imamo.«

Moram dalje povedati, da je bila mama na svojem domu, dalje so očeta zmerjali z zetom. K njemu je včasih prišla starejša žena in njej smo rekli mati. To ni bila kakšna mama, ampak mati.

Tako je naša mama pripravila koline za Sedejevo Rezo. Ta je bila med najuglednejšimi gospodinjami v vasi in njena beseda je nekaj veljala. Poklicala me je — mama mislim — k peči in dejala:

»Tu imaš čevlje in nogavice in kapo, plašč in rokavice. Pa rokavice palčnike! Nesti boš moral koline.«

Tistikrat so bile pri nas te rokavice še zasmehovane. Kdor je hotel biti imeniten, je kupil rokavice s prsti. Nič ne de, če ga je zeblo in je imel ozebke. Šolarji smo imeli pa palčnike. To sicer ni bilo imenitno, grelo nas pa je. Take rokavice mi je dala mama.

Iz tega se razvidi, da sem moral, ko sem prišel domov, sezuti čevlje. Če je pozabila mama nanje, sem bil že v drugem trenutku kje v kakem ledu ali snegu. Zato je bilo prvo, ko sem stopil skozi vrata:

»Čevlje doli.« Moral sem lepo ubogati. Tako je bilo običajno. Zdaj pa mi je sama ponudila čevlje

in nogavice in kapo, plašč in rokavice in pripravila na mizi koline. Lep krožnik in na tem krožniku so bile klobase, med nje je spadal kos zarebrnice. Potem mi je mama dala polno lepih naukov.

Da ne smem metati kamenja. Da moram paziti, kam stopim, da se je treba pri sosedu braniti, če mi kaj dajo. Da moram paziti na krožnik, ker je lep in nov. Da ni treba bežati pred vsakim psom: »Sosedovi so privezani, če te pa drug sreča na poti, ni nevaren.« »Dober dan!« ko vstopim.

Ko je bilo vseh naukov konec in moja prsa polna junaške podjetnosti, sem pograbil koline.

Predstavlajte si malega dečka, ki nese koline in mu je mraz, pa ne sme in ne more metati kamenja! Pomislite samo, da je bila kamenja polna pot, celo tam, kjer ga prej nisi videl. Tako sem videl kamenje, ki je bilo naravnost rojeno za moj žep. Toda moral sem nesti koline in sem prekladal krožnik z leve na desno in si dobro zapomnil, kje je kamenje in kakšno je. Rekli ste, da je bilo kamenje primrznjeno. Seveda je bilo primrznjeno, dokler ga nisem s čevlji odbil in ga v palčnikih ogrel. Potem pa ni bilo več primrznjeno. Lahko sem ga vrgel ali pa vtaknil v žep.

Vreme pa je bilo tistikrat bolj kislo. Sonca nisem videl. Pozimi se često sonce skrije, včasih se pa tudi pokaže. Najbolj mi je bilo všeč, če je samo pokukalo izza oblakov, ker je vrglo na zemljo širok trak. Okoli in okoli oblakov je pa bilo modro, vijo-

ličasto, rumenkasto in rdeče. Takega sonca tisti čas, ko sem nesel koline, nisem videl. V visokih vejah starih bukev se je tu pa tam celo preganjala megla. Spet moram povedati, da to ni bila vroča megla, zato je bilo treba kamenje odkrhniti s čevlji. Edino, kar sem pa smel in mogel po poti, to sem storil. Kajti žvižgal sem, da bi si ušesa tiščali, če bi me slišali. Žvižgal sem svojo pesem in ne tako, ki je v bukvah. Zakaj bi pa ne žvižgal, če sem nesel koline, in so bili sosedovi psi privezani, drugih pa ni bilo na poti?

Pri sosedu sem položil koline na mizo in lepo in ponižno prosil, naj izprazniijo krožnik.

»Kar smo pridelali, to imamo.«

Pri tem sem rabil mamine besede. Sosedu je vprašala, če sem še kaj pustil doma in sem po resnici povedal, da še mnogo, toda najboljše klobase sem njej prinesel. Gospodinja je rekla:

»Torej imate, kar ste pridelali!«

Potem je še pristavila:

»Ali tudi že pri vas delate dvojne klobase?«

Tu sem se čutil junaškega, da sem zanikal.

»Koline so enake, ampak sosedu sem prinesel boljša čreva.«

Nato mi je dala piruh. Velika noč je bila blizu. Pri nas smo trikrat klali, in zadnjič tik pred Veliko nočjo. Sosedu mi je dala jajce.

»Da boš imel kaj za pirhe.«

Če povem po pravici, mi je srce skočilo od ve-

selja in sem se obrnil v stran, da ni soseda videla, ko sem ga moral ujeti. Toda moral sem se braniti. Tako je zahtevala materina beseda in jaz sem bil poslušen deček; še ubogal sem, če so tudi drugi videli. Zato sem se branil. Ko sem mislil, da sem se zadosti branil, sem segel po pirhu. In je bilo pravo kokošje jajce, in sicer od boljše kokoši.

»Kako ga boš pa nesel?« je vprašala soseda.

»O,« sem dejal, »kar v žep ga bom dejal in bom prav počasi hodil, da se mi ne ubije.«

Potem mi je dala kos kruha. Črn pšeničen je bil. Pri nas smo imeli belega, ker smo moko kupovali pri trgovcu, zato ni čuda, da je bil sosedov boljši. Krožnik in piruh sem položil na mizo. Nisem še dobro prijel rezino kruha, ko je prišel sosedov sin France. Ta me je potipal po glavi in dejal, da mi ni treba jesti, ker nisem lačen in se mi že na glavi pozna, da sem sit in je glava trda. Jaz sem pa držal kruh z obema rokama in jedel. Potem je dejal, da ne znam skočiti. Da še slame ne preskočim. Jaz sem ugovarjal, da skočim še više, kakor je slama. Dejal je, da zastavi glavo, da ne skočim, če tako naredim, kakor reče on. Jaz sem mu rekel, da skočim in sem bil ves rdeč v jezi. Da me ima za tako slabega. On je pa, ne bodi len, prinesel slamo. Moral sem dati kruh iz roke in se prijeti za konce čevljev.

No, le poizkusite sami, če to gre. Jaz se kljub vsemu napenjanju nisem mogel dvigniti čez slamo.

Sosedov sin France se mi je smejal.

Potem sem mu moral povedati, ali se tast in zet pri nas kaj tepeta. Tast je mislil maminega ata, za zeta je mislil mojega očeta. Seveda sem moral zanikati, ker se nista tepla. Potem me je vprašal, ali se kaj prepirata. Lahko sem mu zanikal, ker tudi tega nisem slišal. Če sta pa bila različnega mnenja, kaj morem za to.

Potem me je vprašala gospodinja, ali si je res mamina mama kupila obleko na upanje, ker ji ni dal tast denarja. In sem povedal, da je trgovec prinesel kuverto. Kaj je bilo v kuverti, ne vem in da sta mamin ata in mama v sobi zelo glasno govorila.

Reza je rekla: »Saj sem vedela!«

Potem me je vprašala, ali ima mama res v nedeljo svoje mame obleko. In sem tudi zanikal, kajti v nedeljo je imela svojo.

Potem sem kruh že snedel. In je sosedov sin France potrdil, da nisem več lačen. On to pozna na glavi. Zdaj je še bolj trda kakor preje. Pripravil sem se že, da bom vzel krožnik in piruh, ko so se vrata odprla. In skozi vrata sta pribežala domači prepeličar in mali pinč. Ker je bila zunaj megla, sta imela brke vse mokre. Bila sta hladna in mokra in smrdela po vetru. Hudo po vetru.

Preden so se dobro zavedali, sem že sedel na mizi. Razlagal sem, da se tako velikih psov, če so pri miru, sicer ne bojim, ampak če jezik kažejo, potem jim ni zaupati. Jaz sem majhen deček in je boljše, če splezam na mizo. Če pa so prišli z mraza,

ne morem pomagati. Saj veste, težko je prenašati vonj mokrega psa. V šali je dvignil sosedov sin France malega psička na mizo. Ta mi je hotel obli-
zati roke, obraz in lice. Tudi pri tem sem dejal, da nisem vajen tako živahne in mokre živali, naj ga kar vzamejo.

Dali so mi krožnik in piruh, rekel sem jim še: »Dober dan«, ker sem pozabil preje in je to mama naročila, odprl sem vrata in izginil. Izginil pa v strahu, da pride za menoj Pazi ali Kastor. Ali vam nisem povedal, kako sta se psa imenovala? Pazi in Kastor. S takima psoma je najboljša, če ostaneta doma in ne spremljata človeka, čeprav je majhen deček. Drugače sem pa moško korakal. Imel sem čevlje na nogah, ki jih je mama drugače skrila, v žepu sem imel piruh in v roki dragocen krožnik. Ker je bil pod hišo še velik zamet, sem piruh in krožnik položil na njivo. Čevlji so hoteli nalašč pokazati, kaj znajo, ko sem zagledal pod zidom Kastorja. Ali ni ta mrcina korakal naravnost proti meni! In brki so mu bili spet beli od sreža... Če-tudi je nesel kosti v gobcu, nisem vedel, ali ne spusti kosti in pograbi mene. Zato sem bežal in pustil na njivi piruh in krožnik. K sreči je Kastorja opazil sosedov sin France in je psa poklical. Pes je pustil kost. Potem je poklical mene. Veste, da se je smejal. Tolkel se je po kolenih in se smejal. Sploh je bil nevljuden, kajti jaz sem prišel in se nisem smejal. Če bi bili kakšni glasovi prišli čez

moja usta, bi bilo to jokanje in kričanje, ne pa smeh.

No, ker je psa držal, sem se v teku vrnil, pograbil piruh in krožnik, pogledal še, ali gre pes za menoj in ali ga misli izpustiti. In sem jo ucvrl proti domu. Vreme se ni bilo nič izpremenilo in bilo je še prav tako kislo, kakor preje. Megla se je lovila okoli starih bukev, toda snega je bilo pa toliko, da bi ga shranil za največjo vročino ali pa vsaj spravil na peč, če bi ga mogel. Ali je bil vaš zid lepši od našega? Ne verujem. Naš je lep, še lepši pa je zamet pod njim. Zdaj, ko sem bil na našem, se sosedovih psov nisem nič bal. In da jim pokažem, kako se jih nič ne bojim, sem odbil kamenje s peto in ga pobral, se ozrl, dasi sem vedel, da ne vidim hiše. Potem sem kamenje zagnal, da so lahko vsi videli, kako se jih nič ne bojim. Pod zidom pa je bil zamet. Dva metra snega, ki je segal skoraj do hiše in zraven na kopnem še poledica. Na nogah pa take čevlje, ki mi jih je mama dala samo za koline, za šolo in za mašo. Saj bi čevlji sami drseli, če bi jaz ne hotel. Tudi sem vedel, da moram nazaj, če pustim krožnik in piruh. Zato sem lepo položil piruh na krožnik in krožnik na sneg. Kakšno veselje je, če vam krožnik pleše in piruh pleše na njem in se nobenemu nič ne zgodi. Koliko časa se ni nič zgodilo. Kaj je trše od porcelana? Kamen ali apnenec okoli pirha na krožniku. Kdaj je bil les trši od porcelana? Nikoli! Toda naš žleb je bil lesen in

je bil pri klanici in se ni umaknil ne krožniku ne pirhu, zato se je moral krožnik in piruh žlebu. In, ker sta bila jezna, da se morata umakniti, sta se od jeze razpočila.

Kokoši, ki so otepale prazno slamo ter je bilo videti, da jim je bilo to v veliko zabavo, so se zgrozile nad žlebovo neusmiljenostjo, zakokodajskale so, se razletele na vse strani in povsod razlagale, kako grdo ravna žleb z njihovim pridelkom. Ta pridelek je znesla sicer druga kura, ampak tako se kljub temu ne postopa.

Jaz sem gledal na zametu to nesrečo in bil kar trd od jeze nad trdosrčnostjo našega žleba. Ali se ni mogel umakniti, tako umakniti, da bi bil s slamo ali z listjem prijel krožnik in piruh? Toda, da je bila smola še večja, je prav tisti hip prišla moja mama okoli hiše in je videla razdejanje, ki se je zgodilo samo zaradi neusmiljenega žleba na klanici. Ko je dobro videla in nekaj zakričala, sem jo jaz že ubral proti jami in nisem šel domov.

Mama me je videla bežati in je s povzdignjenim glasom zavpila za menoj:

»Že še prideš!«

Prepričan sem bil, da bom tepen. To sicer ne bi bilo prvič, ampak boljše čevlje sem imel in ti bi videli to sramoto. Ustavil sem se vrh jame: na dnu je bil led. Ves sem bil obupan, nisem vedel kaj bi. Roke sem imel v suknji in globoko premišljeval. Dolgo premišljeval. Pa kaj ne bi premišljeval,

ko se vreme ni nič poboljšalo in je bil še zmeraj mraz? Tudi megla se je še vedno lovila okoli visokih bukev. Jaz pa, mali deček, nisem smel domov in sem hudo razmišljeval. Pomislil sem, kako in kje bom tepen. Padalo bo zaradi krožnika in pirha; potem ne more padati zaradi leda, potem ne more padati zaradi drsanja po njem, potem ne more padati zaradi novih čevljev. Ali pa pade vse skupaj hkratu. Izračunal sem, da imam dobiček in ker sem vedel, da imam dobiček, sem se spustil v jamo. In se drsal, da bi led pokal, če ne bi bil mraz. Dobro pol ure sem bil na ledu in sem že čisto pozabil, kaj me je primoralo nanj. Brzel sem po ledu gori in doli in rečem vam, da še nikoli ni bilo tako prijetno.

Toliko, da sem se utegnil ozreti na znani glas. Ali ni mama stala vrh jame z veliko vejo v roki in me klicala?

Ni me prav prijazno klicala, ampak veje le ni vihtela. Ali je bila veja pretežka, ali pa njena roka prešibka. Klicala me je s krstnim imenom. Tako me je klicala, kadar je bila prav prijazna. Vedel sem, da se zna potuhniti, in zato nisem verjel njeni prijaznosti. Ubral sem jo v nasprotno smer. Toda mama je bila hitrejša in me je ujela. Ne bom opisoval stiske in muk malega dečka. Posebno ker je bil mraz. Meni je bilo vroče, vroče od drsanja, vroče pa tudi od mamine bližine. Ko je bila mama še pet korakov od mene, sem še računal, da ji uidem, kajti pet korakov je še velika razdalja, potem je

bila mama štiri korake in jaz sem dejal: imam še tri korake pred seboj in ji prav lahko uidem. Potem je bila mama tri korake od mene, zdaj sem vedel, da ji ne uidem. In sem začel premišljevati, ali ne bi bilo najboljšo, če se spustim na tla. Če me hoče dvigniti, bo potrebovala več moči z eno roko in bo manj udarila z drugo. Že sem premislil, kaj mi je storiti in sem se hotel že vreči na tla, ko sem se spomnil, da imam novo obleko. Kako naj obleko umažem? Novo in še ne zakrpano? Naj jo rajši mama s svojo vejo. Že je bila dva koraka pri meni. Kaj se vam mali deček, ki ima čevlje in suknjo in nogavice in kapo in rokavice na sebi, nič ne smili? Meni se je hudo smilil, tako hudo smilil, da sem začel jokati. Zakaj bi ne jokal, če je pa mama vlekla za seboj veliko vejo? No, in potem je prišel zadnji korak. Ali verujete, da sem zatisnil oči zato, ker se je zgodila ta sramota malemu dečku? Ne bom opisoval trpljenja in vseh divjih misli, ki sem jih imel, ko me je prijela za roko. Zadosti bo, če povem, da sem si želel, naj bi se rodil brez matere in naj bi...

Tudi sem želel take nesreče, ki je tukaj ne napišem, ker bi me imeli za hudobnega in zlobnega dečka. To pa nisem bil in sem vse želel samo v obupu. Povrh tega je imela mama še vejo v rokah. Predstavljajte si malega dečka in veliko vejo. Predstavljajte si pričakovanje, da se bo tista veja zasukala in da bo padalo. Tistikrat sem vedel, da če

bo začelo padati, bo padalo za krožnik in piruh in beg in skrivanje in led in drsanje in lepe čevlje. Zato se ne smete čuditi, če je bil mali deček tako obupan, da si je želel biti velik in naj bi bila mama majhna. To je bila najgroznejša želja in nesreča, ki sem jo želel in gojil. Naj bo, tudi to sem povedal.

Pa glej čudo!

Mama ni dvignila veje in tudi udarila me ni.

»Nà vejo in se napravi tako, kakor da prideš iz našega gozda. Tam si pobiral veje za naše potice.« Potem je vzdihnila: »Kako bi te rada udarila. Zdaj te ne smem, ker bi bil ves objokan. Ali si zelo raztrgal čevlje?«

Ko sem ves osupel kar nemo zanikal, je dejala:

»Mati Barbara je pri nas in je prinesla pirhov. Glej, da se boš lepo vedel in da ji ne boš nagajal. Če te bo hvalila, pritrdi: »mh!«.

Zdaj pa pogledajte, ali sem prav storil, ker nisem vstal, ko je učitelj vprašal:

»Kdo je že prinesel piruh?«

Da je bilo oblačno, da je bilo mraz, da se je megla lovila v vrhovih starih bukev, da je bilo kamenje primrznjeno, da je bil v jami led in tistemu, ki se ni drsal, mraz, to sem že vse povedal. Da bi pa to spremenil v številke, mislim hišne številke, je bila pa vasica pod našim bregom premajhna. Zato iz te moke ne bo statistike.

Maj

To je bilo tiste dni, ko sem bil v tretji šoli in pisal verze. Ona je bila v šestem razredu osnovne šole. O počitnicah je bila pri sosedu ter je povalila vso rž na našem bregu. Če bi ne bila to naša rž, bi jo bil za to brezpogojno oboževal, tako pa je bilo to oboževanje združeno s pelinom. Zavedam se, da sem tako označil svoje stališče takoj, ko je oče robantil nad mestnimi frkljami, ki še potlačijo, česar ne morejo »požreti«. Ti njegovi izrazi so me boleli. Gotovo bi me bilo bolelo še kaj drugega, če bi bil to povedal.

Prišle so — bile so tri sestre — k nam iskat jajc ter me našle na klopi s knjigo v roki.

»To je pa vaš študent?« je rekla najstarejša. Mati je s ponosom pokimala, jaz pa sem stal ves rdeč v obraz in v zadregi in lovil sapo.

Tako sem se spoznal z njo. Sicer mi je to poznanje prineslo par trpkih trenutkov, toda spoznal sem jo in Olga ji je bilo ime in me je takoj vprašala, zakaj imam tako grde čevlje z žeblji.

Zadrego je rešila mati in rekla, da imam to samo doma o počitnicah in da svetuje tudi nji take v naših klancih, če ne bo bosa prišla domov.

To je bilo njej kakor nalašč in se je sklonila, potegnila z nog čeveljčke in nogavice in med smehom — o, ta smeh! — in vriščem pripovedovala, kako jo zbada. Skakala je s svojimi belimi nožicami po dvorišču, smejala se do solz in v licih so se ji delale jamice. Ves dan nisem videl ničesar drugega kakor njene bele zobe, njene bele nožice in njeno jamico v licu.

Zvečer sem pri petrolejki napisal te-le verze:

Kako skače tvoja noga
po pesku belem!
Tako misel plašna moja
v srcu neveselem.

Popravil sem verze:

Kakor se igra nožica tvoja
po pesku belem,
tako misel plašna moja
v srcu neveselem.

Na licih tvojih jamica
me muči ves čas,
kakor da me slamica
dreza v obraz...

Gotovo se smejete mojim verzom, pa bi se ne smejali, če bi vedeli, da sem položil vanje vso svojo dušo in vsa čustva začetnika tretješolca. Mimogrede povedano: verze sem bil poslal »Zori« in mi je literarni urednik odgovoril, da so verzi

voden in da ima vode na Dunaju in v Ljubljani dovolj. Če mu še kaj pošljem, bo povodenj in bo Donava šla čez.

Nesreča. Nožico sem pa le opeval. In tudi literarni urednik mora priznati, da sem se potrudil.

Tako smo se seznanili. Postal sem jim družabnik in smo hodili na sprehod. Nosil sem vse plašče in dežnike in nahrbtnik; kadar so »šli« z nami mama, sem jo pomagal vleči čez brežine. Ko so »šli« še papa, sem nesel tudi njegov nahrbtnik. Fant sem bil močan in papa so imeli naduho. Kaj to! Bil sem v njeni bližini in sem dihal isti zrak kakor ona in sem prenašal vdano njeno posmehovanje, da sem neroden in da ne vem, kaj je fino. Sem prenašal verno na rokah njen plašč in v nahrbtniku njen prigrizek. O, njen oče je bil velika zver: cestni nadpaznik. O literaturi smo govorili, toda nisem se izdal, da sem pesnik njenih dražestnih nožic in slavitelj njene ljubke jamice.

Potem smo se poslovili. Šel sem nazaj v šolo, ona tudi. Tu se nisva mogla videti. Potem je prišel maj, dà, potem je prišel maj in — katastrofa.

Predstavljajte si prvi dan pogorišča! Vse razvlečeno, vse razdejano. Lepota hiše, ni je. Smrdeč dim se še dviga iz razvalin ali, recimo, smrdeč spomin se dviga iz srca. Vročina še puhti. Vse ogorelo. Lepote nobene več, nobene bahavosti. Oplašeni obrazi, obupni vzkliki, ožgano drevje, vse križem ogorki.

Dà, taka katastrofa me je zadela.

Prišel je maj. Boril sem se prav za prav že od božiča. — Kaj boril! Verze sem pisal in prepisoval Ketteja in napisal prej rime

» glava
 nebo,
 plava
 oko.«

ter mašil verze pred nje. Zelo lepo se mi je zdelo. Maja pa sem šel in napisal pismo.

Mislite, da je bilo pismo pisano, kakor se pišejo navadna trgovska ali izterjevalna pisma? Če nič ne veste in je Vaša domišljija — oprostite — onih drugih domišljija — slabša ko žabja, če sploh katera je! Tri prste od roba, vrste tako naravnost, da bi lahko streljal po njih in — ne bi nikogar zadel! — Tako je v Urbanusovem Vedenju! Med vrstami enakomerne vrzeli. Moje pismo! — Če ne veste za obliko, jo pa pogledjte sedaj. Je sicer posebna oblika! Vsakdo ima srce posebne oblike. Če ne verujete, si ga pogledjte! Jaz sem jo videl na stari bukvi in je srčno ljubljena — oprostite! — srčno ljubeča.

Na bukvi je bilo sicer srce prebodeno, a jaz vendar nisem smel papirja preluknjati. Zato pa je bila moja oblika bolj nabita ljubezenskega gorja mokrocvetočih rožic mojih čustev in vzdihov. In je bil uspeh temu primeren.*

* Pripombe so v njem, da je večji. Opom. pis.

Tako:

Predražestna gos-pica!

Kako mi ne da miru Vaša cenjena no-
žica in Vaša jamica na licu. Zmerom jo imam
pred nosom. (Kakor vidite, sem iskal nenavadne
izraze: »pred očmi« sem zamenjal s »pred nosom«,
da ni bilo tako prevsakdanje in pusto navadno.)
Sploh ne morem spati, če mislim na Vas. Moje
srce je polno nevidnega koprnjenja in moje prsi
trepetajo od hrepenenja. (To mi je bilo zelo
všeč.) Kaj bi dal, da bi Vas smel tikati! Pro-
sim, odgovorite mi in sicer tako, da pod
marko in lepo skrivno zapišete sladki
»da«. Ali pa če imate kakšen kolek,
bo še boljše. S preiskrenimi
pozdravi: Janez Oblak,
stud. gymn. tertiae,
v slovenščini
ODLIČ-
NO

*

Pismo je šlo. Dva dni nisem kupil malice, da
sem vrnil za marko. Čakal sem prvi teden, hrepe-
nenje v srcu je bilo do neba (Cankarja sem že
bral!) — čakal drugi teden, nestrpnost brez meja.
Tretji teden pa sem prejel pismo, napisano z drob-
no pisavo. Nisem bral, najprej sem odlepil marko.
Nič. Nato sem bral:

»Dragi gospod neroda in gorjanec.

Vaše pismo kaže, da ste neotesani. Mama pravijo, da Vam bodo dali po prstih, če se me le dotaknete, kaj šele če bi me tikali. Sicer pa, kaj sem Vam storila, da ste mi to napravili?? Mama so me zmerjali, sestre se smejeta, papa imajo naduho, ker so se mama razburili in jim pozabili vtakniti gorko opeko v posteljo. Ali morem kaj, če mi piše takšen robavs?!?»

Ali mislite, da je bilo dobesedno tako pisano? Saj ni bilo. Najhujše sem šele izpustil, tisto, da »mama pravijo, da boste še končal na gavgah«, sem izpustil.

Sedel sem in napisal sredi maja te-le žalostne verze:

»Preljuba deklica Olga,
kako je to hudo,
pot je do tebe dolga,
kot je visoko nebo.«

Cirkus in avtoriteta

Kaj, da je cirkus že odšel? Nikar ne veruj. Cirkus je še tu. Vsaj pri nas. Pa kakšen cirkus! Da se Bogu smilim. Vem, da ti, stari samec, tega ne razumeš. Toda jaz verujem in vem, da sem sam preizkusil in doživel vse posledice cirkusa.

Najprej povem, da oteparam že ves teden samo nezabeljeno zelje in žgance. Opoldne in zvečer. Kajti v cirkusu smo bili in nam je morala še služkinja posoditi, da smo lahko bili vsi!

Jaz sem bil iz hiše prvi. To že zahteva stanovska in očetovska dolžnost — oblast je poslala okrožnico —. Nič ni pomagalo, da sem potem doma trdil na ves glas in vsak hip, ko me je kdo poslušal, da ta cirkus ni zanič in se ne izplača.

Odgovor je bil: »Če si šel ti, zakaj pa ne mi!«

In nisem zmagal, kaj ne?

Morda bi bil zmagal, če bi ne bilo šole!

Če bi ne bilo šole! Toda otroci so prišli iz šole in takrat je bilo moji avtoriteti in strokovnemu mnenju konec. Šlo je po gobe, se to pravi. Prav tako so rekli otroci: »Pojdi po gobe, papa! Kar praviš, ni res. Cirkus je lep in naš razred pojde in mi moramo z njim!«

V šoli so brali okrožnico:

»Otroci, dijaki, vojaki do narednika
in bosjaki plačajo polovico!«

»Dobro, pa pojdi, če imaš denar!«

»Ti si šel tudi, poleg še zapravljaš, kadiš in
piješ, hodiš v kavarno in si si kupil nov klobuk!«

»Le pojdite, otroci, bom govorila s papanom
jaz!!«

Vedela je, kako bo govorila, ker je cirkus hvalila branjevka na trgu.

To je rekla žena.

Zdaj veste vse.

Od desetih otrok so mi šli trije s šolo. Ti so prišli in padli mamini okoli vratu, vpili in kričali in ropotali z nogami, da sem si mašil ušesa.

»O, mama, kako nepopisno lepo!«

Pobral sem klobuk in skušal ubežati.

»Nikamor zdaj ne pojdeš, saj bo itak takoj večerja!«

In je bila večerja. Pri tej večerji je bilo sklenjeno, kakor se vobče spodobi, da se vsi važni sklepi store pri večerji — da pojdejo drugi dan v cirkus vsi: žena in vsi otroci in služkinja. Jaz sem se branil, češ, da sem že bil in oni trije da so tudi že bili. Da je to razmetavanje denarja.

»O,« so vzkliknili ogorčeni soglasno. »Ali ni tega priporočala šola? To je izobrazba!«

Moral sem biti tiho. Izobrazba je nad vse in

pred vsem in sploh. Sam bi se bil rad izmazal, pa ni šlo.

»Ali naj sama pazim v gneči nanje? In poznaš jih: ušli bodo med leve.«

»In jih ne boš več razločila!« sem pripomnil.

Ni pomagalo. Šli smo: Žena, deset otrok, služkinja in jaz. Jaz zadnji. Sploh sem zmerom zadnji; če služkinji kaj naročim, pravi: »Gospa so že vse naročili!«

Smo šli, ker »so gospa tako naročili!«

Ampak avtoriteta takrat še ni šla vsa po gobe.

Gneča je bila, otrok nebroj in kar črno. Rinil sem k blagajni in zahteval zadnje sedeže. Da je vse razprodano. Ali bi ne vzel drugih vstopnic? Naj mi da predzadnje. Da so tudi te vse razprodane. Zdaj mi je postalo kar vroče. Saj ne rečem: imel sem še dva metulja v žepu, ampak osemkratna vstopnina na drugo mesto! Vsi veste, koliko to znese. Gotovo se je tudi drugim enako godilo. Stopil sem k ženi. Imela je dva kovača. Cela dva kovača. Dala mi jih je. Zakaj da nisem vzel več s seboj? Prav lahko in nedolžno in enostavno vprašanje, kaj? In obrnil sem se do služkinje. Imela je metulja in par kovačev. K sreči. Rinil sem spet k blagajni. Deset polovičnih in tri cele vstopnice! Za koga polovične? Za otroke. Za kakšne otroke? Za moje! Ali so z menoj? Ali imam krstni list? Koliko so stari? In deset jih ne more biti pod desetim letom. Babnica sitna! Naglo sem si izmislil, da

so bili dvakrat dvojčki in enkrat trojčki in imajo krstne liste in so cepljeni.

»Kje so?«

»Fantje na nogi, dekleta na stegnu! «

»Ne, kje so zdaj?«

»Drugič prav tam!«

»Zagamani dedec!« sem slišal. »Nimam časa. Ali so z vami?«

»So!«

»Kje?«

»Tam,« sem pokazal z roko v gnečo, kjer je bilo vse črno. Zdaj je šlo. Seveda polovica od 32 je po cirkuških računih vstopnica za tretje mesto, t. j. 22. Kdo more takoj vse preračunati pri blagajni! In za najstarejšega sem moral plačati kar celo vstopnino. »Pa bi ne šel noter!«, pravite. Izključeno! Da bi šel nazaj! Hišo bi mi bili podrli. Vendar, da sem vedel za vse posledice, bi bil tudi to tvegati na račun hišnega posestnika. Pa smo iskali vhod. Vlekel sem otroka za seboj, otrok se je drl in silil nazaj. Slišal sem za seboj divji krik in obupno vreščanje neke ženske, da so ji otroka ugrabili; vse je kazalo v smer proti meni. Res, ogledam otroka, ki sem ga vlekel, in spoznal, da ni moj. Če pa je gneča! Otrok je podoben otroku!

»Rajši bi pazil na svoje!« me je dregnila žena.

Moj najmlajši je prav tistikrat zdrknil čez ograjo. Ko sem planil za njim, sem neki dami iztrgal torbico iz rok. Ženska je zakričala, a hvala

Bogu, da ni mogel stražnik do mene. Pobral sem poba in smo šli na drugo mesto. Kaj ne? Dà, pojdi na drugo, če pa je bilo vse zasedeno!

»Mi imamo drugo mesto!« je razgrajala žena.

Izvolite! Kakopak, čisto enostavno! Kar sedite! Če pa je že vse polno. Sedli smo pač, kjer je bil prostor. Na četrto mesto, ki je bilo že vse razprodano, kakor veste in sem že povedal.

Kaj bi pravil dalje? Toda nesreča ne pride sama. Zato potrpite. Sedeli smo zgoraj visoko: jaz sem našel celo prijeten izgovor, da je tu boljše, ker smo daleč od zveri in živali in nas z bičem ne morejo udariti po glavi. Pri guganju se lahko utrže vrv. Akrobat zleti med množico. Smrad je manjši in podobne stvari.

Žena je sedela na skrajnem krilu naše družbe in me sredi predstave dregnila z dežnikom v nogo.

»Zakaj pa nisi dejal, da pelješ svoj razred? Otroci bi bili po štiri in ti zastonj!«

Vidiš, žensko, zdaj se domisli! Ne samo, da je smrdelo po slonih in sem mižal pri onih akrobatih na lestvah pod obokom, zdaj pa še to. Zakaj nisem dejal, da imam svoj razred? Gotovo bom to poslušal vsaj pol leta. Da nič ne mislim.

Potem so prišli levi in tisti strel iz topa, ko so izstrelili živega človeka tri metre daleč na raztrgano plahto. Potem smo šli. Da je enemu otroku padla sandala skozi špranjo pod sedežem in je moral iti samo v nogavici, da je drugi v gneči izgubil čepico

in še eden jopico, da mi je neki robusten fant strl naočnike z dežnikom, tega niti ne povem.

Stvar se je popolnoma razvila šele drugi dan. Drugi dan, dà: drugi dan.

Po kosilu navadno malo zadremujem. Kako bi ne, ker se imam za zaslužnega in uglednega moža in pa najlaže pozabiš, da prebavljaš, če spiš. Posebno če prebavljaš nezabeljeno zelje z žganci.

O, spanje je najmanj nevarna zadeva!

Iz spanja me je dvignil kakor strel iz topa grozen vrišč in vik v obednici. Odprl sem naglo vrata in jih naglo spet zaprl, kajti tisti hip je zgrmela lestva z mize na tla.

»Kaj delate?« sem vprašal pri polodprtih vratih.

»Gremo se cirkus!« je zakričalo pet grl hkratu.

Zdaj sem pa imel.

Odprl sem junaško vrata in videl, da je lestev razbila šipo na kredenci. Na svetilki sredi sobe se je gugal eden fantov! Kaj ne, nadebuden dečko! »Štrošnjajder!« Nekateri so stali po omarah. Da so sloni in zebre. Najmlajši je balanciral z nastavkom za sadje na nosu po mizi in stoli. Da je tjulenj.

»Za božjo voljo!« sem vzkliknil, kajti vedel sem, da bo iz tega nesreča.

»Tiho!« je velel najstarejši. »Zdaj bomo pa levi. Vsi dol, vsi lepo v krog, sicer! —« In je vihtel z divjim obrazom mojo smučarsko palico. »Kdor ne uboga, ga kar zabodem! Kar v koks! —« (To je njihov zadnji izraz za glavo.)

»Ali boste dali mir?« sem spet skušal rešiti svojo veljavo.

»Zdaj smo levi. Papa, tudi ti na vse štiri. No, ali boš! Kar koj, sicer! —

Da bi te, toliko da me ni kap!

Fant je imel v rokah moj revolver in ga naperil proti meni.

»Alo, kar na kolena, sicer! —« Paglavec je res samo za poizkušnjo sprožil in krogla je zažvenčala v kredenci tik ob mojem ušesu.

»Zdaj sem krotilec!« je vpil kakor obseden. »In kdor me ne uboga, bo videl! Papa, na kolena, če se gremo leve! Ti boš najstarejša mrcina!«

Premislil sem: čeprav fant ne sproži vame, mi naredi škodo. Najboljše je, vdati se. Kar spustil sem se na kolena, napravil pri tem še osorno levji, a dobrohoten obraz in poba je sedel name. In kakor lev sem se z njim spel na vedro, ki so ga pokrili z risalno desko. Če je šlo? Poizkusite! Jaz sem to naredil. Sključen in na vseh svojih štirih — nogah — so rekli, sem čepel na risalni deski in lovil ravnotežje. Ne rečem, da sem se hotel prijeti za mizo, a je fant koj udaril po roki. Da še ni videl leva, ki bi se prijel. Sedel je na meni in rital, streljal v šipe in — imenitno. Kakor je videl in slišal in so delali v cirkusu. Samo pri nas bo moral steklar ostati nekaj tednov in smetar — toliko bo dela — bo prišel voščit novo leto dvakrat.

Glejte, ljudje božji, in še to. Kaj nezabeljeno

zelje in da smo dolžni služkinji in me žena zbada, da sem neokreten in bi bil lahko peljal svoj »razred«! Moja avtoriteta je šla po gobe. Še levja. To so moji otroci pridobili v cirkusu. Za splošno in posebno izobrazbo je to potrebno. Čakam še, kdaj me bodo ustrelili iz topa. Pripravljam se, da bom kar sam zlezal vanj! Služkinja je namreč včeraj tirjala svoj denar.

»Tega cirkusa ne zdržim!«

Zajklja

Vendar bi morala vsa stvar biti nekoliko obzirna in za vse enaka. Kje je enakopravnost? Če kaj hočem, so rekli, moram kar koj pristopiti društvu »Domače živalce«. Sicer nič! Ali so drugi koj. Čakali so lepega vremena. V začetku nisem prav razumel. V začetku sem mislil, da je to »Društvo za varstvo živali«. Oprostite, iskal sem v srajci, da se opravičim. Bolho in ne drugi mrčes, da se razumemo! Mislil sem, da so zdaj tudi bolhe pod varstvom. Zdelo se mi je, da sem eno nekoliko pritisnil. Zato sem se hotel opravičiti. Klobuk snameš: naj ne zameri in tako dalje. Poznam vso stvar, besedilo mislim za tak in tak primer. In za podoben. Vzorec P 138. Po tem je koj P 139 vabilo na magistrat zaradi cen. Toda moj najmlajši fant — tisti, ki je prodajal ščavje za lipov čaj in je trdil, da so ljudje rajši jemali od njega »ker ima tako široko listje«. Sploh je trdil, da danes lažje stvar oddaš, če nekoliko slepariš. Ponujal je namreč sladkor po navadni ceni in so ga nagnali, da je gotovo zmešal sadro med sipo.

Od takrat zahteva verižniške cene, da mu verjamejo!

Moj najmlajši fant torej — pa se ti že drug vrag vtakne vmes! — saj je vseeno, kako mu je ime, važno je, da nosi hlače na pas — moj najmlajši fant me je poučil. Da se mora zajklja vpisati v društvo »Domačih živali«. Lepa reč!

Če je še nimamo. Treba kupiti zajkljo. Tudi gos da je mogoče voliti v odbor. Da so tam že gosi. Če si kdo božji: v društvu dobiš lahko oves in otrobe. Če je tako, pa kupimo. Oves in otrobe bomo že lahko snedli tudi sami. Saj, med prvo svetovno vojno smo mečkali in prežvekovali še hrošče in stare vreče, gnil krompir in hrastovo skorjo. Mesto kruha in marmelade. Bog ve, kako se temu že reče slovensko. Pa sem se spomnil, ker je pravi čas šla po cesti mezga. Mezga se reče temu črnemu marmeladastemu vragu!

Mezga ne spada med »Domače živalce«; zanje ne dobiš ne otrobov ne ovsa. Tudi seje nima. Domače živalce, oziroma odbor tega društva pa jih ima. Ne rečem nič: še jaz sem s te in take seje prišel nekoliko pozno domov in se držal zida, da nisem padel. Taka je bila namreč zatemnitev! Da ne bo kdo kaj drugega natolceval. Na tej seji smo sklenili, da si kupim zajkljo. »Redite svoje meso sami!« »Pečenka vsak dan mimo beži, ujemite jo še vi!« O, če bi mene vprašali in seveda tudi plačali za gesla! Recimo tri deci ali štiri! Gesel za dobrobit naših notranjih krulb imam še nekaj v zalogi. Tovarna za gesla: cel ducat poceni, dva pol zastonj.

Zaloga že gnije! Če se nihče ne oglasi, jih stresem v Ljubljano. Naj plavajo v tej vročini! Zmerom sem bil dobrotnik človeštva!

Nazadnje bi bil skoraj pozabil, da sem nameraval kupiti zajkljo. Brejo zajkljo! Da bo imela koj glas in besedo v odboru »Domačih živalic«.

Toda kupi danes brejo zajkljo, le kupi! Ali res misliš, da bo vse skupaj letelo in drlo, ko porečeš: »Kupim tako in tako, dva centa in pol težko, tri metre široko in dva metra visoko zajkljo, ki bo imela taka in taka ušesa in klobuk postrani!« Ne, klobuk bo imel gospodar, če se boš oglasil pri njem zaradi take zajklje.

Vendar moj prijatelj Tone — o, ne veste, kaj imam, ker imam tega zanesljivega, vestnega in zvestega prijatelja! On! Dà, njegova je zasluga in naj mu bo večna pamjat. Pa si tudi ni dal miru. V Zgornji Šiški je bil zaradi zajklje tepen, češ, kaj stika okoli. Zajklja da mu je sama pretveza. Vprašuje za zajklje, išče pa, vrag vedi kaj. Krucitirken! Če ima legitimacijo? »Holà karto! Naj pokaže karto!« To je zdaj mesto legitimacije. K sreči je tramvaj blizu. Zbežal je na tramvaj in z njim. Od tega dne hvali modrost pok. prof. Jarca, ki nam je dal tramvaj. V Zeleni jami je bilo še hujše. Obkolili so ga in ga je prvi prav oprezno prijel za prsi. Oprezno, pravim, ker tak — rokomavhar — so rekli, da ima lahko granato na prsih. Primeš, bumsa! Lahko gredo kar vprašat, če si šel zdoma živ. Tam ga je

izučilo. Ne, izučilo ga je že prej. Tam je uporabil. Da ve za brejo zajkljo. Naj ga puste in ga puste, pa jim pove zanjo.

»O, reva, tega ne verujemo. Saj nisi od nas doma! Komaj mi vemo!«

»Aha,« si je dejal, »na sledi sem pa le!«

Rižon da ima, a je ne proda, Križaj jo ima, a da je že zaarana, vendar da bi rajši plačal dvojno aro, ko dal zajkljo. Še enkrat toliko zahteva zanjo.

Moj prijatelj je bil oprezen in izjavil, da je predraga, da ga pozna, če je oni Križaj, ki stanuje tam in tam. Ne, so rekli, ta stanuje tam in tam. Zdaj je vedel za naslov; ob mraku jo je mahnil s svežnjem spisov pod pazduho k njemu. Tudi v Zeleni jami imajo spisi čudno moč. Takoj si uraden človek!

Če imajo zajkljo, tako in tako. Sivkasto, brejo, ušesa taka in taka, noge take in čiste. Pogledal ji je na zobe, morali so z njo dirkati, ogledal je binclje in če se kaj kreše. No, šele potem je začel: če so popisali letos ves davek, če imajo kaj sena. Za konje? Seveda za konje! Ali niso nekaj dokupili? Naj pogleda: to le parcelo, a še ni prepisana.

»Zakaj ni prepisana? Kaj si bo mislil, če kdo pride? Tak nered in taka površnost. Niti zemljiška knjiga ni v redu. — »In ali se dobi kaj saharina tu kje v okolici?« Rdečica je oblila gospodinjo in hčer, rdečica je polila tudi tla, kajti rdečo peso so kuhali. Gospodinja je prav takrat odcejala in ji je vse

padlo iz rok. Caharina se pa ne dobi. I, kje! Zmajali so z glavo — in danes, ko so meje zaprte. Nekaj sladkorja so še imeli, a zdaj morajo piti črno kavo.

»Grenko!« si hotel reči,« je popravila gospodinja.

»Kaj boste,« se je oglasil petletni poba. »Saj imamo še caharina. Še včeraj ga je bilo sedemnajst velikih zavojev, triintrideset malih in še pet škatlic. In ali si ono karlbadsko sol že zmešal vso?«

To je veljalo očetu.

Nič ne rečem slabega za svojo pošteno obrt, toda takrat sem obžaloval, da nisem fotograf. »Tiste poglede bi bil rad fotografiral za spomin,« to si je rekel moj dobri in zvesti prijatelj Tone. Začel je spet o zajklji. Koliko časa je breja. Menda so mu rekli poldrugo leto. Ne vem več točno. Toda to vem, da bo imela mlade čez sedem dni. Če je res naprodaj. Je! Če ni predraga, bi jo kupil. Saj vedo: danes uradnik nima niti za sol, kaj šele za zajkljo. Če ne bo predraga. Da ni predraga: za druge bi sicer bila 150 lir. »Pomislite samo: breja je in ovnač je! 150 lir!«

»Saj sem vedel, da je konj, zato tudi vem, da so ji gledali na binclje in če se kaj kreše?« — (To je moja opomba! Pis.) 150 lir! Dà. Za druge. Zanj pa: pošten obraz ima in ne marajo, da bi bil tak odličen gospod slabe volje. Saj ga dobro poznajo. Tam, kjer je davkarija in kjer ščipajo karte za kino, tam je njegov urad. Tisti financar je, ki mu je iblajtar ime. Če misli, da ni drago, naj bo: pet-

najst lir, če pa misli, da je drago, pa nekaj manj. Kakor pač vidi in ve sam.

Moj prijatelj Tone je sveto trdil, da zastonj ne mara. Saj jih same nekaj stane. Škode, Bog mu je priča, ne mara delati, posebno ne takim poštenim ljudem. Ne rečem, če bi bili kakšni tihotapci, a pošteni ljudje! Če bi »caharin« prodajali, ne rečem, a danes ga moraš imeti za dom, ker ni sladkorja. Samo izgube imaš. »Caharin« so rekli.

»Saj, saj,« se je oglasil tisti poberek petletni, — napodili so ga, da mora zajcem nabrati.

Da je že včeraj nabral. Saj da bi ga bila kmetica skoraj zadela s krepelcem, ker ji je kradel deteljo. »Če pa nimaš, moraš vzeti. Ali se kaj pozna? Da je taka kmetica na svetu, ki nima razumevanja niti za resne čase domačih živalic! Dà, tako grobo je govorila o mestnih uzmovičih, da zasluži tožbo za razžaljenje časti. Škoda da si nisem prav zapomnil,« je menil fantiček. »Nekaj je vpila, nekaj grozila. Ampak, ali moreš vedeti, na koga je vpila in kaj je grozila? In ali je to kraja, če vzameš danes malo, jutri malo? No, vidite! Res da jih je bilo na njivi osem hkrati, a niso bili večno, ker so vsi zbežali, tudi drugi so prišli lahko na vrsto.

No, in tisti knof je hotel povedati, da caharin tudi prodajajo. Tri lire mali zavoj, šest lir večji paketič. Škatlica pa sedem lir. »No, vidi se, da niso trgovci!« je zmajal z glavo. »Zdaj pa še zajkljo,

brejo, sivo zajkljo, tako, ki ima ušesa povešena, pa ti jo dajejo za petnajst lir.«

Brcnili so ga, on pa v zajčji hlev. Zamenjati! Samca je vtaknil na mesto zajklje. Amen!

Tone, naš predragi Tone, plačal in zajca za zajkljo pritresel k hiši. Tako! Zdaj imam tudi večjo domačo žival. Toliko, da ga nismo poljubljali. Dali smo mu kave! Mislite, da to ni danes nič! Dali smo mu pokvarjene salame, nekam moraš tudi njo spraviti v korist. — Baje je dva dni bruhal in dolžil neko zanič vino in birta obenem. — Mi pa smo redili brejega zajca. Tri tedne, štiri tedne. Lepa reč. Rekli so doma, da bi zdaj morala imeti mlade. Jaz da ne, saj vem, kdaj in kako. Kakor kobila! O, če toliko zahtevajo zanjo. Najmanj petnajst mesecev. Ne zamerite! Nič ne vem, kdo bi moral čez petnajst mesecev imeti mlade, jaz sem hotel med tem časom samo poizvedeti. Kar bi bilo manj, bi obesil na račun prvega gospodarja. Je bil pač začetek prej. Da nič ne vem in da nič ne vem! Prešlo je že tri mesece.

Zdaj pa mora nekaj biti.

Ujezili so se moji otroci in zajca nazaj. Da zajklja ni breja in da so se pogodili za brejo. Oni zajkljo, on denar nazaj!

»Saj smo se čudili, zakaj je imel naš zajec mlade. Naslova nam niste povedali, niti oni gospod ne, ki je stikal za caharinom. Ali še živi! Torej še živi. Baje so tako pogledali, kakor bi želeli, da bi

bil umorjen ali vsaj spečen na ražnju! Naš mali najmlajši pa je koj vedel, kako mora govoriti. Takoj je pripovedoval, da je oni gospod s saharinom ovadil tihotapce.

»Dva milijona lir morajo plačati in sedem let v ječi! O, to ni malenkost. Pa samo dvanajst zavojkov je našel in revolver.«

Oni so mu rekli, da mu zajkljo koj dajo, one mladiče pa, ki jih je imel samec, to se pravi, ki so bili tam, kjer je bil samec, one mladiče so pa vse prodali. Tudi zajklje da se niso obrejile v hlevčku, kjer je bil oni zajec z mladiči. Zato je škoda na času sicer velika, a kaj hočejo. Caharina pa nimajo. Le naj pove gospodu, ki ga ima rad.

»O, kako lažete! Še včeraj ga je prinesel naš Peter tri kilograme,« je dejal oni zamašek.

Brcnili so spet reveža, da se je jokal in zbežal za vogal. Zajklje pa ni zamenjal. Zdaj je naš mali gospodaril z njo. Zagotovil se je, da je prava in ji vsul soli na rep. Vsul na rep! Zmerom ima paglavc sol s seboj. Da najbolj uspešno vržeš komu v oči. Ko bereš jabolka ali te kdo napade in vrže! Naš najmlajši ve za vse popadke, prilike, ovinke in prijemke pravega boksarja in fair rokoborbe. Če drugače ne, se zažene z glavo v trebuh. Kakor kozel, zato spada tudi on med domače živalce. In še ko je kupil zajkljo, kar sol na rep. Zakaj? Menda zaradi bodoče sreče! In tako smo šli zmagoslavno. Za vogalom nas pa je čakal zamašek.

»Nič ne verujte, caharin imajo in ga tudi prodajajo.«

»Pa ga daj, ga bomo že plačali.«

In ga je izvlekel iz umazane rute. Če ga ni, ga ni mogoče ukrasti! Kdo je vedel, da je mali knofek vedel celo uro, skoraj minute, kdaj bodo mladiči. Smejal se mi je, ko sem dejal, da bodo čez sedemnajst mesecev. Da sem še staromoden. Zdaj da imajo tudi zajci razumevanje za težke čase in za pomanjkanje mesa. Ko smo šli zmagoslavno domov — mislim, da triumf Cezarjev, ko je »pomiril« — »pacificare« baje je latinski izraz — Galijo Septentrijonov in Interjonov (tako je rekla tista moja punca, ki bo pela novo mašo in ona že ve. Mi se teh svetih bukvic nismo učili. Niti za triumf ne bi vedel, če ne bi bilo našega dekleta.). Ona je tudi zdaj prerokovala, da se mora zajklji posvetiti posebna pozornost. Ko smo šli zmagoslavno in v triumfu domov, (ne zamerite, če ponovim to zmago-slavje), sem že izvedel, da ima res samo zajklja mlade in ne samec, da jih bo imela ta vsaj deset. To zato, ker je naša in smo jo dobili šele po razjasnjeni pomoti, takorekoč tekom dogodkov.

Potem je moja najstarejša naredila načrt za njeno stanovanje. Mora imeti spalnico, kjer bo lahko nemoteno imela mlade, mora imeti jedilnico in salon za obiske. Mora imeti predsobo za odlaganje zunanjih in poseben prostor za odlaganje notranjih smeti. Vse z napisi, da se ne bo zmotila. In

mora imeti sobico — za previjanje mladičev, salon za kajenje in kamor bo lahko zahajal zajec, ko bo smel na obisk. To sem rekel jaz. Oni so pa meni porinili Verbičevo zoologijo.

Vsi mislite, da so se to kar tako zmenili. Da je najstarejša rekla in da so drugi pritrdili. Da je obveljala in velja avtoriteta. Ne zamerim, da ne veste, saj niste slišali še nikoli naših družinskih sej. Vem, vsak misli, da sem jaz glava in jaz predsedujem. O, da predsedujem že, to že. Predsedujem že, to je res, tudi sklenjeno predlagam, to je res, a predlagam šele po vsestranskem in dolgem posvetovanju. To pa je žal tudi res! Namreč ko že vem, kaj misli večina. Večina je moja najstarejša. Ona zavihti likalnik.

»Vidiš, papa, mi smo tudi tvojega mnenja, zdaj še predlagaj in bomo sklenili!«

Nikoli, odkar sem se oženil, še nisem bil kakršnega koli svojega mnenja, a veljavo pa le imam. In predlagam. Sklenejo, kar predlagam. Gorje, če ne bi bili vsi enakega, mojega mnenja. Ona hči, ki ima kuhinjsko univerzo in je zadnjič prinesla s tečaja tuj zažgan predpasnik, bi mu likalnik ugrela na glavi, da obvaruje mojo avtoriteto.

Jaz predlagam, ona — hči mislim — pa ponovi bolj točno in pravilno, da ni pomote. Potem je sklenjeno.

»Zdaj pa lahko gremo na Golovec, ker je obveljala tvoja« mi še rečejo in že gredo na Golovec.

Na Golovec se pravi pri nas tudi na Posavje, samo za vino moram dati povsod. Zdaj tudi razumete, da se ogibam in zakaj se ogibam družinskih sej.

»In da ne bo to spet zajec! Mesto zajklje!«

Od samih sej, družinskih sej, bi bil pozabil, skoraj zajkljo.

In potem so bile ceremonije. Jaz nisem smel v hlevček niti pogledati, ker ne vem, kdaj bodo mladici. Ko sem pa še vprašal, ali jih ziblje, sem moral za dva dni od hiše.

Ampak k sreči! Spomnil sem se k sreči, da bi bilo dobro pogledati na deželo. Zakaj prav na deželo, ne vem. Čez dva dni so me že potrebovali doma. Da jim ne da trgovec, če ne plačajo. Kadar kam grem, ni treba vleči vsega denarja s seboj. Naj si zase rajši kaj izposodim. Zdaj sem vse vedel.

»Kaj je z zajcem?«

»Z zajkljo,« so zavpili. »Lepo mirno žre in se ji nikamor ne mudi po mlade. Dasi je njen dan že bil? Nihče ne ve, ali se je kaj prestrašila ali kaj, da se je zavleklo.«

»Kaj pa, če ni breja?!«

Toliko, da me niso prekrstili v Tomaža. V nevernega Tomaža pogana. Vendar jim je šla moja beseda vsem do srca. Na tihem so sklenili, da jo zanese — zajkljo, mislim in ne besedo — naš najmlajši — saj sem povedal, da je on najbolj iznajdljiv — k gospodarju in mu pove, da mora zajklja imeti mlade, ali se pa vsi požvižgamo nanjo in na

kupčijo in rejo »Domačih živali«. Začeli bomo s kurjerejo. To bo veselje! Kura kokodak pa bo jajce! Če ne, jo pa malo stisnemo, mračnico in temnico že imamo v kleti! Začeli so fotografirati in je najmlajši iz nje prinesel buško kot jajce. V temi je koj! Buška koj, torej tudi jajce koj! Trikrat na dan v klet, tri debela in mastna jajca. Mastna pa morajo biti, da ne bo treba strgati tiste masti s karte. Toda najprej meso. Saj mast imajo tudi zajci in se na karte požvižgajo. O blažena mladost zajčja! Pa mleka imajo na pretek brez mlekarice! O, to bo še videl oni zajčjak! Tri granate mu vtaknejo v sleme. Bo že videl, kdo se dela norca iz vernih kristjanov! Na policijo z njim in zaprli ga bodo zaradi verižništva. Živalco so res zagrabili. Cel šop dlak se je izpulil. Takrat pa vpitje in hitro po »Malega sadjarja« — oprostite — po »Malo živalco«. Tam so brali na str. 32, da zajklja znese gnezdo iz svojega puha.

»Spleta. Še veje vrzite, da bo imela kam pripeti!«

S tem vzklikom sem smel — oh, kdo pravi, da sem moral — jadrno v vinsko klet. Pred 10. uro sem bil doma. Zaradi zatemnitve. Veste: v žepu. Na vratih so me sprejeli otroci.

»Pst!« je rekel prvi. Imel je prst na ustih.

»Pst!« je rekel drugi. Imel je dva prsta na ustih.

»Pst!« je rekel tretji. Dvignil je roko.

Šele šesti je rekel skozi dlan, da ima — vsi so

obrnili zaradi grozečih urokov rob obleke navzven, nekaj od njih že rob pri pižami — da ima samica mlade.

Toda! Čast komur čast. Ima jih vse v spalnici.
»Inteligentna zajklja!«

Mnogo je trajalo, preden sem Vam mogel vse opisati in pojasniti, zakaj hodim doma v copatah. In ni tako, kakor pravijo, da ne smem v gostilno. Smem že, smem, samo čevljev ne morem vzeti. Mladi zajčki jih imajo za skrivališče in druge domače zunanje in notranje zadeve. Naše male deklice si prej naredijo pričeske in se potem umijejo, preden obiščejo mlade zajčke. Tako so srčkani in luškani, in kakor zajček migajo z brki in ustnami. — Ne otroci, zajčki! — In tačke dvigajo! — Od takrat se je sovraštvo do mačk še povečalo. — Tako so miceni, cartkani, majceni; ah! — In mačke! Prosile so za domovinsko pravico drugam. Pregnali smo jih. — Ko pa so zajčki tako luškano židani in belčkano sivi, ah. —

»Pajcki iz žide!«

»Srčkani, luškani kakor olupljen krompirček!«

»Cmočki cmokcasti!«

»O, bela moka!« sem jim rekel jaz in bežal.

Zajklji se pa godi! Inteligentna zajklja!

Dokler ima mladiče, mati ne sme na nobeno sejo. Zato mi vsa vabila zgore, preden jih vidim. Toliko v vednost, da ne bo zamere, če me kdaj nih kegljanju. Oprostite, prosim!

Kadija

Marsikatera modrost se človeku odkrije v zgodnji mladosti, meni se je modrost kadije.

Hodil sem še v zasilno šolo, ki je imela samo en »razred«, ker je bila samo ena učna soba v največji hiši v vasi. V sobo se nas je nateplo do šestdeset. Učitelj, star upokojen žandar, ki se je bil v Bosni, je imel rdeč nos, rdečo žepno ruto in kos preklje v roki. Pozimi je sedel na široki kmečki peči, poleti pa na oknu. Držal nas je vojaško in nemirneža je kar privezal k steni. Razred je bil razdelil v čete po deset mož, četi na čelo je postavil četovodjo, in dekliški četi desetih »mož« marketenderico.

Vsako jutro je javil dnevni korporal četovodji in četovodja učitelju, koliko mož manjka v njegovi četi.

Pa boste rekli, da ni bil red. Red in disciplina tudi v razredu. Če si se hotel kaj pritožiti, si moral najprej prositi, da se smeš.

Tu se šele prične moja povest.

Jaz, Pepe Slivar, sin ubogega bajtarja, in Zagorčev Hubert, sin največjega gruntarja, »šolskega očeta«, kakor smo mu rekli, edinega, ki je imel vedno vino doma, sva šla v šolo. Hubert me je pred

šolo nenadoma zagrabil ter vrgel na tla. Iz nosa se mi je ulila kri. Ko sem zamahnil z okrvavljeno roko, sem zadel knjige učenke Lojzke, ki je pasla radovednost. Tisti čas marketenderica tretje čete.

Lojzka v jok in pred učitelja, učitelj predme.

»Tri korake nazaj!« je zagrmel. »Obrni se in pripogni hrbet. Deset! Lojzka, vzemi palico!«

Kaj bom pravil? Lojzka mi je odštela deset gorkih. Ugovarjal sem in kričal, da je kriv Herbert, ki me je vrgel.

»Kako more Herbert kaj takega? Ti se še lažeš povrhu. Udaril si se sam. No, Herbert, ali se res ni udaril sam?«

Herbert pa je prikimal, kot da se obtožuje in dejal:

»Po nesreči!«

»Zdaj pa poglej razliko med njim in seboj. Še izgovarja te. To je razlika. Ti pa mažeš tuje knjige. Najbrž si padel nalašč. Samo zato, da okrvaviš knjige. Umij se, packa! Kako si vobče upaš priti tako okrvavljen v šolo! Najprej si nalašč razbije nos, potem pa z razbito kumaro v šolo! Alo, trije največji, vlecite ga k potoku ter ga pošteno oribajte! Matevž, vodi patroljo!«

Trije največji: Jaka, Gašper in Matevž so priiskočili v patroljo ter me vlekli k vodi. In zmočili so me temeljito. Drl sem se, dokler nisem zapazil, da se zbirajo ljudje, ki jim je stvar bila v silno zabavo. Potem sem umolknil!

»Sam se bom umil!« sem dejal ves zamolkel.

Kakor da je treščilo med nje. Spogledali so se.

»Saj res,« je dejal Gašper, »zakaj bi mi to delali. Ko pa niti kriv ni! Stari rad zahaja k Zagorcu in zato se boji Herberta!«

Dva dni nato pa se je Herbert spoprijel z Bregarjevim Nacetom. Borila sta se z vso divjostjo. V vrtincu sta se prisukala do okna in ko je hotel Herbert nasprotnika pritisniti na polico, se mu je ta izmuznil. Herbert je udaril z roko po šipi ter se obrezal na drobcih. Kri ni oškropila samo knjig učenke Ančke, temveč tudi njeno ruto in predpasnik.

Prav tisti hip je vstopil naš stari učitelj.

»Nace!« je zagrmel, ko so mu kratko povedali, kako je vsa stvar. »Nace, bojazljivec, semkaj! Tri korake nazaj, obrni se, upogni hrbet! Ančka, deset!«

In je segel po svoj šolski »red«. Zelo upoštevano palico!

A glej, Ančka se je dvignila ter dejala:

»Saj ni kriv!«

»Tako, upor!«, je ugotovil v zadregi učitelj.

Ančka je bila Herbertova sestra.

»Upor! — Naj bo! To bomo doma uredili. Pri Vas. Da si upaš zagovarjati bojazljivca! Najprej uide nasprotniku pri pretepu, da nastane nesreča, potem ga pa zagovarjaš. Herbert, pojdi lepo domov, da te umijejo in obvežejo. Kar z menoj pojdi, da se ne bodo ustrašili.«

Prijel ga je, obvezal mu roko z lastno žepno ruto ter ga odvedel domov.

Ko se je vrnil, smo odprli knjigo ter brali tole zgodbico o kadiji.

»V Bosni je živel kadija, sodnik po Alahovi volji, ter sodil pravico. Sodil jo je vsakemu po njegovi meri in potrebi in kolikor mu je kdo dal plačila. »Pravica je nevarna stvar, to je tako kakor z zrakom,« je modroval kadija pred vsako sodbo. »Kaj bo raja s čebrom pravice, ako mu jo je prgišče dovolj. Preobjedel bi se je in napihnil bi se in počil. Naša turška pravica je odmerjena kakor krščansko vino. Ta ga prenese samo merico, onemu je vedro premalo. Daj prvemu vedro in drugemu merico, pa imaš upor in Alah te bo kaznoval. Pravica je kakor kruh, toliko ga daš vsakemu, kolikor si ga prisluži. Ali boš hlebec metal lenuhu?«

Tako je kadij sodil in križal noge.

Pripeljali so mu rajo, ki je tožil ago, da mu je ugrabil ovco.

»Koliko ovac imaš, aga?«, je resno vprašal kadija izza svoje brade.

»Petsto, kadija, po Alahovi milosti!«

»Petsto?« se je začudil kadija. »No, zdaj povej, koliko ovac imaš ti, raja?«

»Edino, ki sem jo imel, mi je ugrabil!«

»Nisem vprašal, koliko si jih imel, vprašam, koliko jih imaš!«

»Nobene, milostni kadija!«

»Zdaj še povej, raja, ali potrebuje aga, ki ima petsto ovac, še katero? Če ima petsto ovac, debelih in lepih ovac, ali potrebuje morda še eno mršavo, kakor so navadno mršave ovce ušive raje?«

»Ne potrebuje, milostni kadija!« se je razveselil raja, ker je jasno videl, kako modro bo zdaj spričo vseh teh okoliščin moral razsoditi kadija.

»Zaprte ga!« je zagrmel kadija nad rajo. »Zaprte ga! Sam priznava, da sam nima nobene ovce, pa toži ago, da mu je kradel, priznava, da jih ima aga petsto in nobene več ne potrebuje. Kako naj krade, če ne potrebuje?«

Rajo so zaprli mesec dni in mir je bil v selu.

»Krivica, krivica!«, se je oglasila Ančka sredi berila. »Grozna krivica!«

»Čitaj do konca!«, je velel učitelj. »Vsako stvar do konca!«

In smo čitali do konca.

Aga pa je čez teden dni prišel h kadiji in se nemalo začudil.

»Kaj naj z ovco?«

»Ali jo kdo zahteva?«

»Nihče!«

»Nihče. Blago, ki ga nihče ne zahteva, je tistega, ki si ga prisvoji!«

»O, modri kadija!«, se je priklonil aga do pasu. »Vzemi pol ovce za svojo modro sodbo.«

In je šel, da prinese obljubljeno polovico.

»Vidiš, kadija, kako je to modro!«, se je hvalil

sam sivi kadija, ko je aga odšel. »Vidiš, da si zahteval celo ovco za rajo, bi se bil aga uprl z vsemi svojimi hlapci in požgali bi bili raji še bajto in vzeli ženo in hčer. Pri tem ognju bi bili spekli ovco in jo snedli. Nastala bi morija in klanje in še raja bi bil ob življenje in kadija ob službo. Ali ni življenje že samo vredno pol mršave ovce? Drugo polovico pa je itak že zapravdal, nemarnež!«

Tako smo že v zasilni šoli, pri starem učitelju, upokojenem žandarju, spoznali vso važnost in močrost kadije in oceno njegove odlične sodbe.

»Kaj se iz tega učimo?« je vprašal učitelj, ko smo končali.

Molčali smo kot ubit lonec. Samo Peterček je dvignil roko.

»No, pa ti!« je zmrdnil.

»Iz tega se učimo, da Turek tudi zadnjo, mršavo ovco vzame!«, je izjecljal Peterček, ki pa ga — priznajmo lepo — nismo imeli za brihtnega.

Ž a g a

Stvar je nerešljiva in jo prav zaradi tega izročam naši mili javnosti in jasnosti. Predlagam izvedencem, predvsem poklicnim pedagogom, v presojo. Izvedenci naj imajo pri tem stalno pred očmi, da gre za dobrobit in bodočnost mojega vnuka. Kajti moj vnuk ni v precepu, on je postal žaga.

Premislite celo zadevo, predlagam jo z ljubeznijo in skrbjo in strahom. Seveda s pridržkom, če se dražba ponesreči.

Moja hči ima univerzo in njena stroka je neke vrste primerjanje. Zmerja jezike ali kaj. Profesorica je. Jaz sem davkar Ozeba Peter. Moja žena je gospa Ozeblina. To je po novem pravopisu in tako piše moja hči. Akademsko izobrazena hči ima za moža profesorja Obliža. In so rekli, da je dobila za svojo Ozebo Obliž in se povsod piše, po stenah, po podu, v mivki in na Savi in otrokom v izpričevalo Ozeba-Obliž. To mi je bilo všeč in sem ji dajal tako potuho, kajti s tem je vsaj za kratek čas še rešeno moje rodbinsko ime, ker nimam sina.

Moj zet je skromen človek. Ko je dobil sina, se ni brigal za ime. Ime sta mu dali moja hči in moja žena. In sta rekli, naj bo Peter, kar pomeni skalo ...

Ta fant je šel v šolo in tistikrat je izbruhn timer prvo vprašanje, ki je pretreslo mir dveh družin. Moja hči je zahtevala, da morajo fanta vpisati v šolo z obema priimkoma, dasi je prav za prav Obliž že izgubil svojo moč ob krstu, ker se ni brigal za svojo pravico. Toda učitelj je bil drugega mnenja. Da priimek matere še ni enakopraven očetovemu in da ne more ustreči. Otrok da je zakonski in tu ni izhoda. »Če bi pa bil nezakonski?« »Potem bi se pisal Ozeba.« »Tako! Saj smo vedele, da zakon ruši enakopravnost žene! Če bi bila to prej premislila!«

»Če ni, pa ni!« je skomignil učitelj z rameni.

Moja hči je postala odkrita borka za žensko enakopravnost; tako je v tej stvari občutljiva, da reformira tudi že jezik in se podpisuje enakopravno z možem: »M. Ozeba-Obliž, borec za enakopravnost.« In zahteva, da se mora tudi moj zet podpisovati enako. Ona je Mila in on je Miha. Skrajšano s piko bi šlo, ampak zet pravi, da ga nisem adoptiral in da ne sme nositi mojega priimka... Hči zahteva, da ga adoptiram. No, ta stvar ne gre in novi vnuk Peter ne bo še nosil enakopravnega imena. Peter je po meni in pomeni skalo.

Toda stvar se je začela zapletati drugod.

Moj vnuk bi bil za god rad imel žogo in medveda in pljuvalnik. Tak pljuvalnik za žep, ker so pri higijenskem predavanju govorili o nehigijenskem pljuvanju in okuževanju in si je fant zapomnil. Pljuvalnik sva vzela v roko midva z ženo,

hči in zet pa sta imela denar ali samo za žogo ali za medveda. Moj zet je bil za medveda, že iz načela je bila moja hči za žogo. In se nista zedinila. Vnuk je moj ljubljeni dobil za god samo pljuvalnik, žogo in medveda je vzela enakopravnost.

Vidite, to je samo skromna slika za uvod, glavno to ni in služi samo za osvetljevanje razmer in dejanskega položaja. Glavno je to, da bi moja hči rada imela sina za slavnega vijolinskega virtuoza, ker je velik talent na glavniku, moj zet pa ne trpi nobene glasbe in bi rad sina vzgojil za slikarja, ker je že vse stene porisal in počastil z ogljem. V poštev pride tu desna roka in leva rama in leva roka. V obeh primerih. Čopič in paleta in lok in vijolina in enakopravnost.

Po zakonu ima pravico, da oče določi, čemu bo sinu desna roka in leva rama in leva roka, in more tudi določiti, kdaj bo to desno roko in levo ramo rabil. Dà, po zakonu! Ampak prav zakon je tisti, ki ruši enakopravnost, ko določi oče, in ne bi mogel prav tisti hip igrati vijoline? Kje je to zapisano? Lahko pri medvedu in žogi! Stvar se ne kupi, pa je! Toda tu gre za isto uporabo istih predmetov po eni in isti osebi ob istem času v istem prostoru. Bolj zapletene stvari še nisem videl.

In tako sta žagala.

»Peter, igray vijolino! Zdaj je čas!«

»Peter, slikaj oblake! Zdaj je čas!«

In ga mati Mila vleče v sobo.

In ga oče Miha tira iz sobe.

Tako je fant postal obupana žaga: Hči stoji za vrati in vleče vijolinista v sobo, zet stoji pred vrati ter vleče slikarja v naravo. In žagata z njim prag. Peter je zdaj že nevtralen, toda spočetka ni bil in je najprej pomagal očetu, da bi ušel na vrt, pa ga je mati ježno potegnila še za uho.

»Ti nimaš pri tem odločati!«

Ker so vsi trije ob istem času doma, imajo vsi priložnost za to telesno vajo. Ona dva žagata, Peter pa dobiva dolge in močne roke.

Meni ni preostalo drugega, kakor da sem hodil od urada do urada, da bi fanta adoptiral. Pa so dejali, da ne gre, ker že imam hčer; naj poiščem takšnega, ki je toliko star in nima otrok.

Dà, našel sem plemenito srce in je bil to postrešček št. 67. Rekel je, da gre za kovača tudi na sodnijo, če bo pa moral čakati in izgubiti kaj na času, pa več. Samo sedeti da ne more za drugega, čeprav bi rad, ker sta z ječarjem v botrini.

Toda gospod sodnik, prav tisti, ki ne ve, kaj je enakopravnost, nama je razložil, da mora dati oče takšno in takšno izjavo.

Stvar sem zato obrazložil in mu predočil, da je za zdravje vnuka Petra najboljše, če izjavo da. Postrešček št. 67 je čakal takrat v veži in naletel na hčer in ji povedal, da mu gredo trije kovači za pot in čakanje. (To se jim dobro godi; jaz jih vidim pod svojim oknom, da čakajo cele dneve!) Hči se

je za stvar zanimala, dala mu še kovača povrhu ter planila k nama. Da to ne gre, da bi kdo dajal izjavo brez nje, ker je za enakopravnost. Ona je rodila sina, ona ima pravico do njega. Večjo nego oče. Tako. Zet je začel dokazovati, da ima mati enako pravico do sina in ne večje. In se je s to izjavo ujel. Postrešček št. 67 je izjavil, da je pripravljen adoptirati tudi samo polovico. Levo stran za kovača dražje, ker je tam srce in slepič.

Zdaj se je vnela pravda zaradi srca in slepiča.

»Kaj slepič,« je dejal postrešček št. 67, »operirajte ga. Zdaj je moda in zdravniki imajo čas. Še provizijo utegnem dobiti za ta svet od kirurgov!«

»Kaj pa srce,« je vzkliknila hči. »Peter ima moje srce. In kjer je moje srce, tam je moja polovica!«

Grozno, grozno. Meni se je začelo mešati po glavi. Za tisti dan sem odposlal postreščka, kajti tu sem videl težko pravno zadevo in sem stopil k odvetniku.

»Gospod,« sem se odkašljal, »če ima kdo lepo igračo, ki je last tudi drugega, pa se ne moreta zediniti, kdo jo bo uporabljal, kaj se zgodi po zakonu?«

»Otroci morajo poslušati starše!« je dejal.

»Če pa niso več otroci, temveč odrasli?«

»Potem ne rabijo igrač!« je odvrnil.

»Že, ampak če jih imajo?«

»Potem velja tisto o nerazdeljivi skupni lasti! Na dražbo in izkupiček se razdeli!«

To sem razumel. Namreč na dražbo.

Plačal sem njegov svét in šel k časopisu in oglašil, da se bo tega in tega dne v hiši toliko in toliko prodajal na dražbi fant toliko in toliko star.

Ko sem se vrnil, sem videl, da moja hči in zet spet žagata prag in da je moj vnuk Peter žalostna in obupana žaga med njima. Roke so mu že dolge, dolge.

Zdaj se pa bojim, da ga ne bo hotel nihče kupiti zaradi njegovih dolgih rok in zato prosim izvedence za svét, kaj naj se zgodi, če ga ne prodam in bi moral ostati žaga do smrti enega svojih ljubečih in ljubljenih roditeljev in vzgojiteljev.

Žalostna mu — majka je vesela, žalostna mu — stara majka!

Žlahta

»Ali nisem rekel, da iz mojega fanta še kaj bo? Čisto po meni se je vrgel. Seveda on ne more začeti s čevljem, povezanim s trto kakor jaz. Tudi tiho-tapiti ne more kakor moj oče. To samo tako omenim, da boste razumeli, da ima fant to že vse v krvi. Bo, pravim, fant bo! Vsak dan mi je v večje veselje.

Kako je bilo z mojimi s trto povezanimi čevlji? To vam moram obrazložiti, da se bomo razumeli. Čisto enostavno. Mojega očeta so ujeli iblajtarji in mu pobrali vso kavo in ga pretepli in zaprli. Bil je sicer gad in lisjak in je ob luninem svitu, ko je mesec najbolj sijal, koračil lepo po cesti, ko je pa bila megla — ali ni plezal po najstrmejši poti v rebri? Iblajtarji so pa pri luni čakali na strmini v rebri in v temi na cesti. Stvar je bila čisto enostavna. Nekoč, tistikrat, ko so ga ujeli, ga je pa bolela noga in ni mogel v temi po rebri in jim je padel v roko. O, saj je pri tem boju padlo tudi nekaj iblajtarjev, ampak nazadnje jim je le ostal v rokah. Bil je ob vse in jaz, najstarejši sin, nisem hotel doma umreti od lakote. Mati je jokala in prosila, naj počakam, da se oče vrne, kajti kaj da

bo sama z ostalo družino. Jaz pa nisem bil nič »zamentalen« ali kako že pravite, rekel sem, da naj gre za družino beračit. Bolje je, če mene ni, ker ji bo sicer vsak rekel, naj pridem delat, da bo dal vsem jesti. Takšna je namreč pri nas navada, da bajtar lahko vso družino pripelje k skledi, če pomaga na polju.

Jaz sem pa šel. Nisem šel bos, o ne, obut. Seveda en čevelj je bil povezan s trto. Čevelj je pa bil in obut sem bil. Obut v materine čevlje.

Kratko povedano: postal sem hlapec pri stari vdovi Mariji Češarek. Znana je bila njena trgovina na Klancu. Ženska mi je zaupala in jaz sem ves svoj zaslužek vlagal pri njej. V trgovino. Samo zapisala sva. In obresti so bile nižje kakor v banki. Ko sem vozil iz Trsta moko in sladkor in poper in kavo, sem še zase priložil zdaj usnja zdaj kave in prodal med potjo. Kradel? Ne bil bi Urh Brana, če bi kradel.

O, ne, pri meni ni beliča po krivici. Vse sem plačal in niti vinarja ni plačala zame. Na prazen voz sem pa naložil potnike v Trst. Na svoj račun, saj sem tudi konjem kupil ovsa, kar so ga več pozobali. In kar sem pritržil in prislužil, sem vse vtaknil v njeno trgovino. Na obresti? Seveda! Posojilnica bi jih bila tudi dala. In cenejši kot banka sem tudi bil.

Ženska pa je postala stara in saj veste, kako je. Meni je šlo za denar. Nisem tirjal, naj mi vrne,

ampak če je polovica mojega kapitala v trgovini! Denar bi potreboval. Lahko bi začel kaj sam. Lahko s kom v družbi. In sem ji povedal. Vzela me je za družabnika. Zdaj sem šele stvar prav videl. Koliko zajedalk je imela ženska. Nečakinje in nečaki, celo dve sestri in šepast brat. Vse je slonelo na njenih ramah.

Napravil sem red. Kar je dala žlahti iz trgovine, je šlo na njen račun in po dnevni ceni. Ali naj jaz pri tem trpim? Za svoj denar smem zahtevati račun in red. Ženska je postajala sitna in je vpila, da sem se vrinil in jo izpodjedam in da bo pač žlahti smela kaj dati. Šepasti brat, stric Zuta, je skakal pred hišo kakor izpodkleščen, da že ve kako in kaj.

Rekel sem mirno, da lahko narediva obračun in da me lahko izplača. Pokazal sem ji črno na belem, koliko je mojega in koliko njenega ter da mi spričo tega ne preostane prav nič drugega, kakor da se vknjižim.

Da bi bili videli, kako je besnela, babnica neumna! Ali sem jaz varuh in rednik njene žlahte, sem jo vprašal. Kaj da misli? Ali ne ve, kaj je žlahta? Ali je mojo žlahto kdaj videla pri meni? Ali sem jaz svoji žlahti, materi, bratom in sestram kdaj kaj dal? To bi bil kmalu končal svoj račun!

Vidite, tako sem ji povedal, prav odkrito in v obraz, kakor je moja navada in me poznate. Kdo bi slepomišil!

Babnica se je kujala in žlahta me je imenovala

skopuha in grabeža in šepasti stric Zuta mi je rekel, da sem vampir. Tožil sem ga. Ker ni mogel plačati, je sedel in ni več prišel k hiši. Tako sem ga odpravil prav na kratko in poceni. Vražja takšna žlahta!

Ženska bi bila kmalu umrla od jeze in nekaj dni ni jedla ne pila, samo v strop je strmela in ležala. Ker ni prodajala, sem ji tudi to vračunil na svoje dobro. Kar je prav, je prav!

Potem je umrla. Žlahta jo je spravila na oni svet. Pokopali so jo in malo kdo je jokal.

Prevzel sem trgovino in nekaj izplačal. Še izposoditi sem si moral, da sem plačal. Zdaj pa že dolgo ni nobenega dolga na posestvu. Če hočeš kaj imeti, moraš paziti na groš. To je vsa modrost. In žlahto daleč od sebe! Jaz sem si dal spremeniti tudi priimek. Z žlahto nič skupnega. To modrost vcep-ljam vso tudi svojemu pobu. Pa ti je kavelj in mislim, da se je vrgel po meni. Vidiš, to sem tudi hotel povedati, pa se zapleteš v spomine in v čase, ko si imel čevelj še povezan s trto! Zadnjič pravi, ko sem ga peljal v šolo, da naj mu dam za knjige.

Kar enostavno: za nove knjige!

»Stare kupi!«, pravim. »Na dijaškem sejmu jih dobiš še po polovični ceni in še ceneje!«

Dal sem denar. Samo polovico, kolikor stanejo nove. In šel je. Imel sem opravke in sem ostal v mestu tri dni. Vprašam prvi dan, ali je že kupil. Da ni, da zdaj samo gleda. Prav, pravim, pa glej!

Tudi drugi dan je trdil, da samo gleda. Dobro, pa glej! Dober bo, sem si mislil.

Tretji dan ga vidim sredi dijakov. Stoji v gruči in prodaja. Prodaja! Vraga, pravim, kako prodaja, če mora kupiti! Stopil sem za kostanj in poslušal:

»Knjige za prvo, knjige za prvo!«

Okoli njega je stalo nekaj mater in gruča dijakov. To moram poizvedeti, kako in kaj.

In sem ga čakal na stanovanju.

»Ali si že kupil knjige?«, sem ga vprašal.

»Seveda sem. Tu so. Skoraj nove. Za polovično ceno!«

»Pa si prodajal knjige za prvo!«

»Sem. Pri teh največ zaslužiš. Veš, drugi dijaki že to vedo in poznajo, ampak matere in prvošolčki!«

Kakšen zaničljiv obraz in omalovaževalno kretanje je napravil! O, fant bo. Kar vesel sem ga bil.

»Kaj vedo in poznajo?« sem bil radoveden.

»Da se prodajajo tudi knjige, ki niso več za rabo! Veš, skoraj vsako leto se menjajo v gimnaziji knjige. In tiste nerabne knjige pokupiš za ficek, dva in jih prodaš pod polovično ceno. Če si razcapan, jih od tebe nihče ne kupi, če pa si dobro oblečen, te imajo za gosposkega backa, ki meče knjige v denar pod ceno. Posebno, če si kupiš med kupčijo sladoleda ali kifelc. Ali ni to dobro, oče? Haha!«

Presneti fant, sem si mislil, kakšno pogrunta.

»In ali si kaj zaslužil?«

»To je pa moja stvar! Kar jaz zaslužim, žlahte ne briga!«

Kar takšno mi je zabrusil.

»Veste, da sem ga vesel. To bo še nekaj iz fanta.«

To mi je predvčerajšnjim pripovedoval moj lovski tovariš in trgovec Brana in se smejal in nazadnje dejal:

»Če daš za pol litra, ga naročiva liter! Več tako ne morem piti!«

Jaz sem dejal, da imam dovolj. Kajti ujezil sem se bil. Na tihem seveda. Kako vraga bi se ne! Kajti zdaj sem izvedel, kdo je mojemu pobu natvezel vsaj polovico nerabnih knjig za šolo! Vedel sem gotovo, ampak dokaz, dokaz! In če bi bil kaj dejal, bi se bil Brana ujezil in še na lov bi me več ne povabil. In kar je glavno: z mojim šefom sta si prijatelja! Ne pozabite šefa! Jaz sem samo arhivar. Kar požrl sem slino in celo zadevo. Razumete, da in zakaj nisem mogel več piti vina.

Krištof in Albert

Kristl je šel v mesto. Trdno je bil uverjen, da dobi nagrado. Bil je pa tudi lep in visokorasel. Če bi bilo treba, bi jih pet udaril na en mah. In vendar ni prejel darila, ampak našteli so mu jih prav pošteno in so mu jih še obljubili, toda ni čakal. Za lepo pismo je bilo razpisano darilo ne za Kristlovo praskanje. Zato je prejel nagrado Bertl! Bertl nagrado, Krištof, no, dà, Kristl pa sedeti ni mogel!

Iz tega, ljubi otrok, bi se prav lahko naučil, ne sicer pisanja, temveč da se moraš pisanja učiti.

Ptič leta. Zakaj bi ne letal, ker ima peroti? Pes laja in zavija na mesec. Zakaj bi ne lajal in zavijal, saj nima drugega dela in ima gobec? Zato se, ljubi otrok, uči pisati tudi ti, in če je treba, z levico!

Kristl je bil zelo hud, prikrevsal je domov in vprašal Bertla, ali res zna pisati. In Bertl je lepo napisal z desnico:

»Kristl ni dobil nagrade.«

Kristl je bil še bolj hud in mu je odsekal desnico.

»Zdaj pa ne boš pisal z desnico!«

»Bom pa z levico!« je dejal Bertl.

In se je naučil pisati z levico in je lepše pisal ko z desnico. Napisal je:

»Kristl ne zna toliko z desnico kakor jaz z levico.«

Kristl je to čital, gledal, zahteval, naj pokaže levico in kako se piše. Bertl je pokazal in zraven še napisal:

»Zdaj vsaj vem, da je Kristl na mojo levico jezen!«

Kristl se je tako razsrdil, da mu je odsekal levico.

»No, zdaj gotovo ne boš mogel pisati!«

Bertlu se je levica zazdravila in je hodil okoli, še zvoniti je mogel z nogami, tudi stroj je lahko pogнал in kolo bi lahko vozil, lahko je sedel, lahko je stal, lahko je Kristla brcnil. Pri brci sta bila spet skupaj. In je Kristl vzrojil in očital:

»Pisati zdaj pa le ne znaš!«

»Znam!« je dejal Bertl. »Saj pišem z desno nogo in lahko napišem. Daj papir in svinčnik in sezuji mi nogavico.«

Kar enostavno! »Sezuji!« Pa je.

Kristl je vse to storil, sezul mu čevelj in nogavico in je še stol primaknil, da bi videl. Bertl pa je napisal:

»Kristl ne zna niti z desno roko kolikor jaz lahko z desno nogo!«

Kristl je bral in bral in se ves razsrdil.

»Tudi desno nogo bomo ukrotili!«

Rekel je, zavihtel bridko sekiro in odsekal Bertlu desno nogo.

»Nà, zdaj pa je konec!«

Bertl je moral v posteljo. Navadni smrtniki gremo samo spat. Bertl je ležal tudi podnevi. Ozdravel je, vzel je bergljo in hodil. Sprva počasi, potem pa le hitreje in hitreje. Nazadnje je šel v korak. Šel je okoli ogla in ker je od druge strani prišel Kristl, sta se srečala. Pa je Kristl prižgal cigareto in dejal Bertlu, da bi mu katero daroval, če bi mogel prijeti. Ko je pokadil do polovice, ga je ogledal in dejal:

»Z levo nogo pa gotovo ne pišeš?«

»Bomo videli,« je dejal Bertl. In je napisal v pesek razločno in čitljivo z levo nogo, da Kristl zelo grdo piše. Kristl je pogledal pisanje in je vprašal, če je pisal samo za šalo ali zna res. Bertl mu je dejal:

»Pišem z levo nogo bolje, kakor znaš ti z desnico!«

Pa se je Kristl hudo ujezil in mu odtrgal tudi levo nogo.

»Da se ne boš več hvalil s svojim pisanjem!«

Kristl je svojo pot šel, Bertla so pa morali nesti. In so ga položili na posteljo. Vendar je dejal, vendar je dejal, ko se je osvestil:

»Pisal bom z zobmi!«

In se je naučil. Pa je prišel Kristl in mu je bilo hudo žal. Sam se je ponudil, da mu napiše pismo,

ker mu je za vse žal in bo lahko v njegovi hiši do smrti. Bertl se je obrnil v postelji in dejal:

»Ni treba, saj pišem sam!«

Pa ga je Kristl vprašal, kako.

»O,« je dejal Bertl, »čisto lahko in lepo. Kar z zobmi!«

To se je zdelo Kristlu vendar nekoliko preveč. Zgrabil je razbito šipo in mu v jezi odrezal glavo.

»Konec,« je dejal.

Bertl ni mogel odgovoriti, ker je imel svinčnik v zobeh ter mu ga Kristl ni vzel iz ust.

Pa nekaj pravijo, da je višek in krona vztrajnosti, ako pri tovornem vlaku zadnji voz toliko časa ščegetaš, da se začne smejati luč spredaj na stroju.

Bertl pa ni umrl in še živi. Zdaj sem ga rešil še jaz v knjigo in bodo z njim zavijali rožiče, kar ne bodo papirja porabili za druge potrebe.

Kristl je bil zelo rahločuten človek. To pa rečem. Vest ga je pekla in oglašali so se očitki vesti. Kmalu ne bi bil mogel spati. Zato se je dvignil in vest zadušil. Stisnil vrat in zadušil! Zdaj ga hvalijo, da nima nič vesti. Naj ga! Jaz ga ne hvalim. Že zaradi tega, ker je nekaj izgubil, kar se le s težavo in prav redko dobi tik pred smrtjo.

Revež! Pa tudi pisati ne zna.

Vitamins

Saj bi tega ne pisal, če bi vedel, kako bi plačal račun. Račun za operacijo.

To je bilo tako. Bom prav kratek.

Oni dan se je začelo silno priganjanje za surovo prehrano. Dokazi so bili na dlani in jasni: V raju niso nič kuhali, jabolko je kača »servirala« surovo (to je bolj imenitno kakor če bi »postregla z jabolkom«). Servirala celo in nekuhano. V ledeni dobi so ljudje jedli vse surovo — led in lišaj in predpotopne živali. Zato pa so tako dolgo živeli. Da so še nas dočakali. Mislil led in lišaj in predpotopne živali. Med zadnjimi so golobi, ki jih je vzel Noe v barko in ne lete nikomur pečeni v usta. — No, ali je treba jasnejšega dokaza, da so takrat jedli surovo?

Huni so že pokvarjeni! Oprostite: Huni so bili že pokvarjeni, pokvarjeno je bilo tudi meso, na katerem so jezdili. To ni bilo nič več surovo in nekuhano. In smrdelo je, smrdelo, da so vsi vitamini zbežali.

Zato jih je bilo konec. Hunov in vitaminov. Vitamini so prilezli na dan šele po vojni. Ljudem so se

zagnusile konzerve in pogruntali so, da ni v njih vitaminov. Vitamini so nevarni. Zadnjič je eden padel z mize in se razpočil. Bil je debel in poln vitaminov. Tisti, ki je padel. Namreč človek. To je dokaz za nevarnost vitaminov.

Čudite se tem dokazom, toda ti in takšni dokazi so zdaj v modi. Danes dokaz: Sedem volov je gnal po cesti, dva sta crknila. Koliko daleč je od lune na zemljo? — ni nič redkega. Seveda je to samo primer. Imam še druge zglede v kleti. Kamen za premog n. pr. Tudi takšen dokaz mi je moj fant prinesel: Če dobim črva na solati in ga ubijem, je to silobran, če bi on mene ubil. — O, naj poizkusi! Tega so krivi samo vitamini, ki so tudi v modi.

Pa me je ščipalo. Tam, kjer imamo po navadi slepič. Toda zdi se mi, da sem nekoliko preskočil.

Ne, moja najstarejša hči, tista, ki ima maturo iz kuhanja in uči gospodinje, koliko naj vzamejo tega in onega in še popra in česna in gumija in anilina ali kaj, če hočejo imeti topel sladoled, ta se je v naši hiši vrgla na surovo prehrano. Da je to moderno in se tako vitamini ne preženo.

Rekel sem, da bi poizkusili. Računal sem, da sta seno in slama cenejša od moke in tudi bolj zaležeta. Da bi poizkusili najprej, recimo, z otavo, ki je mehkejša in jo jedo še svinje, ki imajo kljub temu špeh.

Dobro, z otavo. Ne rečem, jaz sem jo otepel za dober koš. Tako kakor droben janjček. Za silo je

šlo. Če ne bo hujšega, bomo tudi to prebavili. Trebuh se mi je sicer strašno širil in napihoval. Toda, če že mora biti, naj pa bo.

Prvi dan, drugi dan, tretji dan.

»Presneto,« sem dejal, »to bo pa nekaj. To bo pa zate, Peter Volek,« sem si dejal. »Pri tem bom shajal še z uradniško plačo.«

Ali ni bila to drzna misel, kaj?

Toda tretji dan sem hotel po kosilu kakor običajno leči in sem res legel, da bi zadremal. Kako pa! Komaj sem legel, se mi je že privalil po goltu nazaj svaljek otave in zobje so šli kar sami križem. Sem pa tja, sem pa tja. No, ali je to kaj takšnega? Samo spati nisem mogel. Prežvekoval sem na vso silo. To mi ni bilo všeč. Jaz bi bil rad spal. S silo sem prekinil to neprostovoljno delovanje. S silo, Bože moj!

Zvečer me je pa začelo strašno ščipati in klati. Tam, kjer je po navadi slepič.

Tipal sem in tipal. Dà, prav tam.

Vzel sem klobuk. Poljubil otroke in rekel ženi: lahko noč.

»Da boš do večerje doma,« mi je zavpila.

»Danes bomo surove kolerabe,« je rekla moja hči, tista, ki ima maturo iz kuhanja in ima od surove prehrane vrat dolg že kakor žirafa. Naj mi ne zameri, meni se zdi, da ji je vrat zrastel, ker trga češnjevo listje.

Jaz pa klobuk na oči in naravnost na tisti od-

delek, kjer zbirajo slepiče. Ne v muzej, v bolnišnico.

Doktorji so zmajali z glavo in rekli, da je vse podobno slepiču. Naj se nič ne bojim. Enega bo konec, ali mene ali slepiča.

Pa so se le zmotili. Kolosalno zmotili. Če bi bil šel k živinozdravniku, bi ta tega ne bil zinil. Nobenega ni bilo konec. Ne mene, ne slepiča, ne dohtarjev.

Vrgli so me na tisto mizo in rekli, da smem gledati, če ne bom siten in sam pomagal, ker ne bi radi delili zaslužka. To pa zato, ker so uradniki sami.

Tako smo začeli rezati. Prevrgli so tiste mešičke in mehove, ki jim pravimo čreva, vse preiskali pod mizo, na mizi in pod stropom. Slepiča nikjer. Moral sem obrniti vse žepe, privzdigniti klobuk, pogledali so za srajco, češ, da sem ga skril.

»Kako,« pravim, »saj nimam trebuha na knofe.«

Potem so me vprašali, če znam kaj zoologije ali živalstva. Rekel sem, da znam. Potem sem jim moral razložiti razne sesavce in so me ustavili pri kravi. Ali poznam kravo? Poznam. Kje sem jo videl? Doma. Ali sem kaj gledal, kako se hrani? Da se pase. In potem?

Še zdaj nisem razumel. Ali prežvekuje? Dà, prežvekuje. S kom? Z zobmi. Dà, dobro. Toda kako? In sem povedal tisto o svaljku, o devetogubu in kar spada zraven. »Dà.« So dejali, me

zašili nazaj in me vprašali, ali ne bi morda rad trebuha na »knofe«. Ko so pustili notri še nekaj škarij in pincet, je najmlajši vzel šibo in švrknil po meni: »Lès, plavec.«

Šele zdaj sem razumel.

Meni je rastel devetogub in vse tisto, kar spada zraven. In pod lasmi sem otipal prve nastavke rožičkov. Mukal sem tudi, toda to pride od muke in ne od mukanja.

Najhujše pa še pride. Dohtarji so rekli, da je za operacijo slepiča določena tarifa in za uradnika zastonj. Če pa ga ni in je devetogub namesto njega in ga ne smejo odrezati in ker sem prav za prav prvi eksemplar in za takšnega ne velja pragmatika in so pri tem zašili tudi nekaj inštrumentov, so rekli, da mi računajo, kolikor hočejo, ali me pa vtaknejo v špirit.

Kedaj ste pa slišali, da krava pije špirit?

Zato moram plačati operacijo. S svojo uradniško plačo. Zdaj pa imam dobiček zaradi tiste otave.

Presneti vitamini, da bi jih vsaj mogel pregnati s kakšnimi konservami. Prosim vsaj za prazne škatle. Tak ropot bom napravil, da se bo od vročine še solata skuhala.

In naj mi še kaj reče tista hči s kuhinjsko univerzo! Vso surovino v vseh pomenih dobi v glavo!

NEPOTREBNI LJUDJE

Mati

Najprej mama. Mama! Kruha in kave bi lahko zjutraj dala tudi dekla, toda budila bi nas pa ne. Zavili bi se lepo v odejo in spali. Če bi bilo tako, še kave ne bi bilo treba. Koliko bi prihranili! In videli smo mamo, da celo jé. V usta nese in žveči. Pred nami vsemi, potem pa hoče, da žvečimo tudi mi. Prej pa se izkobacamo iz postelje in moramo moliti. Kratko, toda moramo pa le! Tistega, ki moli naprej, tistega sliši, drugi lahko mrmramo in je huda. O, če bi ne bilo vode! In za nas jo gotovo imajo na ledu, tako je mrzla! Da se moramo umiti! Ali ni dovolj, če se enkrat na teden? Zakaj pa se kopamo, a? Po nosu se še, a gorje, če vidi mama, da se nismo tudi po vratu! Ali ga ni Cirilu umazala s sajami, da si ga je moral drgniti z milom. Drgniti, pravim. Zakaj pa imam zobe? Dal si jih bom vse izdreti. Tudi zobe si moramo umiti. S krtačko! Ali bi ne bil denar bolje uporabljen, če bi ga dali za sladkorčke? Gotovo veste, da bi šlo iz našega, če bi krtačke izgubili! Še to! Če bi bilo drugače, kako radi bi jih »izgubili«!

In šola! Izmislili so si jo starši, dà, mati, da nas otrok ni doma in ne nagajamo.

V šolo moramo. Zvečer še mama pogleda, ali so še vsi gumbi! In če niso, jih prišije. Da smo bolj stisnjeni. Zakaj neki beremo v šoli in povsod, da je zdrava le ohlapna obleka?

V šolo ne smemo ne lačni ne strgani in čevlji morajo biti osnaženi, kakor da so blato odpravili in spremenili v seno. Pa ga niso in ga je še cele kupe. Zakaj pa ga je? Čevlji nam kar sami uidejo vanj. Imenitno, kaj?

In če gremo mimo trgovine... Zadnjič nam je stric Danijel dal dva dinarja in smo hoteli iz šole grede kupiti v trgovini sladkorčkov. Ker smo prišli z ulice, smo slabo videli in smo rekli, naj nam jih prodajo, pa dobre in dosti. »Tu je pa denar!« Ali ni mama takrat stopila izza razglednic in pobrala denar izpred pomočnika? Da se bomo že doma »pogovorili«! Ta sramota! Kakor bi morali vsi ljudje vedeti, kaj se in kdaj se doma »pogovarjamo«! Naj mi še kdo reče, da je mama potrebna!

Kadar se hočemo nekoliko razgibati, mama vpije, da svoje besede ne sliši! Zakaj pa pravijo v šoli, da se moramo razgibati. Mama nam je zmerom samo za nadlego. Če hočemo dati konjičku vode — o, Miklavž nam je prinesel konjička! — je huda, da močimo, in če se spravimo trije nanj, pravi, da ga bomo polomili. Samo za napotje nam je! Hoče še marsikaj, a se ubranimo ali pa zbežimo. Recimo pred šibo!

V nedeljo smo se igrali mame. Jaz ne, ker sem

že velik. Vida je bila naša mama, Tone Cenetova mama in Ciril Stankotova. Imeli so razbit lonec in dva raztrgana predpasnika. Šli so se semenj. Oče je dejal, da imajo ženske že lahko semenj pri razbitem loncu in raztrganih predpasnikih. In je bil. Gospe pa so se vse oblekle v mamine obleke, tisto za gledališče je imela Vida. Spodrecala jo je in jo podvihala. V hudem prepiru so bile. Jaz sem bil trgovec in sem prodajal ter se nisem vmešaval, ko je Ciril vrgel skodelico črne kave Vidi v lice. O, jaz se nisem vmešaval!

Tisti hip je prišla mama s trga. Nabila me je — da sem najstarejši! Zakaj? Ali sem jaz vrgel črno kavo, a? — Zdaj vam je jasno!

Oče

Očeta pa ni vedno doma, zlasti zvečer ne. Ima »seje« in »pogovore«. To vemo; kdaj gre spat, pa ne vemo. Zato zjutraj smrči in mama položi prst na usta, če hočemo kaj glasno povedati. V šoli so pa rekli, da moramo govoriti glasno!

On ne pozna šale, čeprav pravijo, da je zabaven. Palico vzame, dà, in našo roko! Pa ne, da bi stisnil v njo sladkor!

Ker ne pozna šale, ga ne potrebujemo. Kaj pomaga, če je drugod zabaven? Doma ni. Gorje, če moramo nesti v šolo njegov podpis! Kakor bi bil njegov podpis res zlata vreden. Pa ni. Zadnjič sem

slišal blagajnika. Zavrnil je stricu Danielu menico: »Ta podpis ni nič vreden!« Pa je bil podpisal — videl sem prav dobro — moj oče.

Zjutraj gre v urad. Bog ve, zakaj; menda zato, ker mu doma ne zakurijo. Mama pravi, da gre tudi v kavarno. Mi smo ga videli samo trikrat skozi okno in samo enkrat nas je poklical in nam kupil čokolade. Gotovo za mamin denar, ko je tako skop. Res je skop, sicer bi mama ne bila huda, da zapravlja. Že iz tega lahko vidite, kako je vsem prav malo potreben. Malokrat pokliče in če pokliče, za tuj denar! No, pa eno čokolado! Ali je to kaj?

In kako se obnaša! Za spričevalo je pa sodnik.

Kakor da ni že samo to hudo, da moraš ponavljati razred! Zdaj pa še on s šibo. Kaj s šibo! S palico! Ne pomaga nič dvoje debelih hlač. Takrat noče tepsti po roki! Roka nam drži spričevalo.

In bo še kdo trdil, da nam je potreben? Le naj! Našega očeta gotovo ne pozna in ima samo mamo.

Pa tudi drugače z očetom ni vse v redu. Pošto sicer mama prej prebere; samo račune, ki prihajajo vsi na njegovo ime, dobi oče neodprte na svoji mizi. Če bi plačeval v redu, ne bi prihajali. Že samo to kaže, da ni reden človek. Pa godrnja nad nami, če imamo knjige, obleko, polito mleko in ostanke kisle repe skupaj na mizi. Vse pomešano. Pravi, da je to naš red! Tako je siten, da ga ne moremo.

Zakaj neki mu mama kaže vse naše raztrgane podplate, če jih ne zna zašiti? Vobče oče nič ne zna

in mora vse popraviti kdo drugi. Zadnjič je le hotel pribiti žebelj za zrcalo, pa je zrcalo ubil; na prst si je kanil joda ter si ga zavezal. Zrcala ni bilo treba obesiti in tudi žebelja niso pribili. Mama je bila huda, da je nerodnost nerodna!

Zdaj razmišljamo, zakaj ga mama redi. Še hud je, če se mu zdi jed slaba, pa je boljša kakor naša.

Njega nam res ni treba in če bi ga ne bilo, bi njegovo kosilo in večerjo sami pojedli.

Zato ga damo, tudi prodamo; kar nam bo več prineslo! Damo ga pa tudi zato, ker nas s palico.

Kdo da več?

Le naj bi bil pri tujih ljudeh; bi vsaj videl, kako je! Čemu jih nam pa obeta, te tuje ljudi! »Boste videli pri tujih ljudeh!« In zakaj nas s palico!

Bratci in sestrice

V začetku niso nepotrebni, saj mama skrbi zanje in samo vekajo. Če so starejši, je že križ! Moramo jih voziti, moramo jim držati steklenico! In jaz sem povrh še najstarejši. Zdaj lahko vsi veste za mojo nesrečo. In križ raste z njimi! Moramo jih učiti hoditi, pomagati jih moramo pestovati. Pa sem si jaz pomagal in zdaj nobeden noče k meni. Opekel sem ga, opekel, pa zdaj noče k meni! Kričal je in kriči, če mu ponudim roke. Obrne se v stran in brca z nogami.

»K tebi ne mara!« pravi mama.

»Ne mara!« rečem in grem.

Saj bi ne bili nepotrebni, če bi se me ne držali kot psa rep in vsega ne povedali. Če jih nabijem, jokajo in povedo, kdo jih je. Če imam sladkorčke in jim ne dam, vpijejo. Moram dati in če se nakremžim, mi mama vzame vse. Pa se niti ne nakremžim. V njih veselje! Rajši kaj skrivaj polížem. Zdaj smo pa tu! Najbolj so nepotrebni pri lizanju. Če mama stepe smetano ali če meša in ostane v kotličku, moramo deliti. Pa dobiš ti šibo za sneg, drugi kozico, tretji smetano na šibi.

»Ti pa si najstarejši, tebi že ni več treba!«

Na te mamime besede ostane meni šiba, če se kujam, toda ne šiba s smetano in snegom!

Ali ste že videli leskovko?

Ta je res tudi v hiši in jo najteže gledamo. Zadnjič sem jo le ukradel in ker sem bil sam v kuhinji, sem jo vrgel na ogenj.

Ali ni ta dan Tone nagajal in je oče segel ponjo, pa je ni bilo? Ujezil se je in prinesel novo leskovo palico, bolj debelo, kakor je bila. Tone pa jo je le okusil. Ali mu je bilo treba nagajati? Lahko bi bili zdaj brez palice.

O, zdaj pa recite, ali jih potrebujemo?

Če bi jih ne bilo, bi imel več štrukljev in tudi fig. Božično drevce bi bilo samo moje in fige, tiste sladke fige, pa ne v vencih, one suhe nenavezane, in pa žemlje, vse bi bilo moje! Že zaradi tega bi komu rekel, naj jih vzame! Ne fige, bratce in sestrice!

Hišni gospodar

Ali ne bi mogla biti hiša brez gospodarja? Prav za pokoro nam je. Če skačemo na mize, če tolčemo po kotliču ali če prav imenitno zapiramo vrata, ko jih kar vržemo v ključavnico in zažvenketajo šipe v oknu, če sesujemo šipo njemu na glavo, takrat pride. Če ponoči vržemo železno palico po tleh. Pride in mama pravi, da je jezen. Mi ga ne vidimo, ker se skrijemo in pokažemo šele, ko ga več ni.

Ko odide, smo vsaj kregani, toda bilo je že tudi hujše in je rado hujše.

Kakor da bi bili mi krivi, da je hiša tako rahla. Naj bi bil vsaj strop nekoliko debelejši, recimo, za mojo roko po dolgem. Vsaj strop, pravim, ker smo ga slišali, da je rekel, kako se mu svetilka ziblje. Ko pa je tako čemerren. Naj pa bo brez svetilke. Če pride sredi meseca, se ga oče kar boji. Slabe volje je oče tudi v začetku meseca. Toda kaj je slaba očetova volja, vidimo, če pride proti koncu. Mi smo mirni in se poskrijemo. Nekoč pa nas je oče le poiskal.

»Če ne boste pridni!« je renčal oče, ko je gospodar odšel. »Spet mi je povišal. Najprej nam je sploh odpovedal. Da naše vojske ne prenese. Potem se je le unesel in samo povišal. Ali sprejmemo, je rekel. Si še premislimo. Da spodaj čaka tisti, ki bi prišel namesto nas! Pa se nisem uklonil. Da bom premislil! Vi pa bodite tiho, sicer!«

In je tako grozno belo pogledal, da nismo videli, kako je hišni gospodar stal z neznancem na pragu.

»To je tisti, ki bi rad prišel!«

»Bliže mi je za urad!« je dejal oni.

»Oglejte si,« je dejal oče. »Stanovanje mi je premajhno in predrago. Zunanje stene so vlažne in vrta je komaj za rjuho. Otroci ne morejo na vrt, ker so tam garjevi in ušivi otroci! Pa naj pove Pepca!«

Pepca je povedala, da je sama pogledala one na vrtu. (Oni so gospodarjevi.)

»Zato ne gredo naši nikamor. Ni čudno, če so po kuhinji nekoliko bolj glasni. Otrok se mora razdivjati in razgibati. Zmeraj le ne morejo v gozd. Odpovemo!«

Kakor bi ga bila zadela strela.

Nista pogledala, niti pregledala. Obrnil se je in odšel.

»Odpovemo, ker imamo priliko. Še peči niste popravili in so otroci dve zimi zmrzovali,« je zaklical oče za njim.

Da pa smo bili v kuhinji samo glasni in da se moramo razdivjati in razkričati, je veljalo samo pred gospodarjem, ne pa če smo bili sami.

Gospodar je šel; ko smo se selili, smo dali ključ — njegovi dekli.

Pa še razgrajali smo po stopnicah.

Če bi tega gospodarja ne bilo, nam ne bi bilo treba drugam.

Učitelj

Saj ga imamo samo v šoli, toda gre tudi za nami. Že v šoli je tak, da ni prestajati. Kadar kaj čveka, moramo položiti roke na klop in sedeti, kakor bi požrli metlo. Da ni to težko? Poskusite! Zraven pa naj lažijo muhe! Ali ne lovi roka muh? »Eden, dva, hop!« Učitelj pa z ravnilom ali kar je že: »lop«! Koga ne bi boleli prsti? Pokažite ga! Potem mora oni še stati ali klečati. Za tablo nas več ne zapodi, odkar je eden, in to sem bil jaz, pokazal jezik. Zelo velik jezik, ki ga je učitelj krasno videl, dasi je kratkoviden. Tako je kratke pameti, da je nekoč zapodil za tablo dva, mene in Sedlarjevega. Tako prijetno in veselo še ni bilo v šoli. Na koncu ure je dal tablo obrniti in hitela sva brisati z rokavom, da se ni videlo, kaj sva narisala med »svojo« učno uro. Pa sva le zbrisala vse, ker je Jančar počakal in mu je čevelj nagajal. Midva sva bila po rokavih bela od »zidu«.

Če smo znali, je bil vesel. Zakaj bi mu delali veselje? Zato se nismo učili. Naj si dela veselje sam.

Prišlo mu je celo na misel, ali smo se umili. Umili smo se že, toda snažni! Ali naj zemljo in blato mešam z rokavicami? Pepca je zatožila celo moje zamazane rokave. Ne rečem, da nismo imeli robcev; morali smo jih imeti, sicer bi bila mama ropotala. Toda hitreje se obrišeš z rokavom, ne glede na to, da smo imeli roke že umazane od ilo-

vice in saj, pa tudi od rib in žab. Učitelj jih je hotel videti. Ne rib in ne žab, ampak roke. Naj pa jih, če hoče. In potem me je udaril po prstih pa še očetov podpis je hotel. Kaj učitelj vse potrebuje!

Tistikrat je še oče segel po paliči, mama pa je kar stokala: »Kakšna sramota, kakšna sramota! Cepc, ali veš, da bo vse mesto besedilo! Zdaj bi te še jaz, če ne boš tiho. Zakaj tako tuliš?«

Saj sem samo na glas klical in je prišel še hišni gospodar:

»Ali ga derete?«

»Potrebno bi bilo, ker je imel umazane parklje!«

»Le dajte ga!« je dejal in še z Bogom ni rekel.

Maščevali smo se mu pa le. Učitelju! Na suknjič smo mu pripeli listek in se je na tistem mestu pisalo: »Osel sem!« Zato ni hotel nihče ziniti, četudi je bral.

Učitelj je rekel, da sem jaz napisal, pa sem mu povedal po pravici, da ne. Kdo mu je pripel, ni vprašal in jaz se nisem lagal.

Zakaj pa nas drži v sobi? Ali smo sužnji, kaj? Revčki smo, a se nikomur ne smilimo in še naloge nam da! Na vrtu pa ptički pojo!

Včeraj nas je dobil, ko smo šli iz gozda. Zadnje ure ni imel, ker je bil verouk. Šel je tudi on v gozd. Samo mi naj bi ne smeli! Zakaj ne bi veljal naš urnik, kaj?

O, če ga že jutri ne bi bilo več! Ne urnika, ne učitelja!

Stražnik

Na cesti ni mame. Kadar je, smo pridni in samo za njenim hrbtom kažemo osle. Če gre oče z nami, moramo iti pred njim in jih ne moremo. Učitelj pa gre po šoli prav redko po naši poti, ker da mu je ulica ozka, temna in umazana. Še kregal nas je, zakaj ne gremo drugod. Morali smo mu dokazati, da je krajše. On pa je imel načrt našega mesta in je s šestilom zmeril, da ni tako.

»Ali pa načrt ni natančen,« smo rekli. Prav tako kakor oče, če je prišel nekoliko pozno s »komisije«. On je tudi rekel, da ura ni natančna.

Stražnik pa vse ve, njegovo oko je pazno in budno kakor petelinje. Če se obesiš na voz, te vpraša po imenu. Iz žepa izvleče svinčnik in vpraša. Kakor bi se Janez Smreka drugače obešal kakor Jože Hrast? Da bo povedal očetu. Moj Bog, zdaj bi pa že lahko vedel moje ime; tolikokrat me je že vprašal. Oh, če bi jaz imel toliko kovačev!

Zelo je hud, če ubijemo šipo ali če zvonimo. Zakaj pa je šipa in zakaj zvonec? Ali naj si kdo obreže nos, če hoče pogledati skozi šipo, kaj? Zadnjič smo naklestili psička. Po treh nogah je krevljal.

Prijel me je za roko in me peljal domov. Stražnik! Mami me je priporočil. Povedal je o psičku in me priporočil: »Zelo ga priporočam!« Ali naj čakam, da me ugrizne. Psiček, ne stražnik. Kako bi šel domov jaz, kaj? Psiček ima pa še vedno tri noge.

O, kako je zaleгло njegovo priporočilo! Palica ne more povedati, ker so morali prinesiti drugo. Zdaj vsaj veste, zakaj stražnika prav nič ne potrebujemo. Če pa niste prej vedeli in še zdaj ne verujete, boste zdaj.

V torek smo šli iz šole po »krajši« ulici. Moram popraviti: hoteli smo, pa se je Cene spomnil, da bi lahko metali »križ mož« z gumbi. Mi pa, da jih nimamo. Kako nas je pogledal! Na čem pa visijo hlače? Pri jopiču, pri telovniku, pri hlačah, povsod jih je nekaj! Krojač je natančno vedel, kje jih potrebujemo in kje ne! Ali ne zapneš naramnic lahko na tri gumbe, imaš jih pa šest, kaj?

Ogledali smo in videli, da ima Cene čisto prav. Samo Makarij je imel le štiri. Smo mu jih odrezali pa pri telovniku nekaj več.

Metali smo gumbe v zrak in kričali, pa hudo kričali, ker smo smeli in smo bili na čistem zraku. Če je bil gumb po metu umazan, ga je moral metalec osnažiti.

»Križ!«

»Mož!«

»Figo!«

Tako smo kričali in vpili, da nas je slišal stražnik. Mislil je na veliko nesrečo in kako bi jo preprečil.

Domov smo morali in mami je povedal o gumbih. Pa pravi, da je hotel preprečiti »veliko nesrečo«! Lažnivec!

Sprevodnik

Peljite se s tramvajem, peljite se! Tramvaj se ustavi in čaka, da vstopite. Sprevodnika imate takoj na glavi. Če smo sami, vstopamo spredaj. Voznik sicer robanti, ker mu pomagamo, če le pusti ročaj. Zadnjič si je nekaj popravljaj, pa smo zavrteli ročaj. Krik je nastal in baje si je neka stara gospa zlomila nogo, tramvaj pa je bežal, vsaj deset metrov je bežal. Ko se je ustavil, smo kar ušli. S takim vozom, ki beži, se mi ne peljemo. Voznik je nekaj vpil, pa ga v teku nismo razumeli.

Če si je stara gospa zlomila nogo pri tramvaju, je bilo to samo enkrat, na cestnem hodniku si jih je pa že več polomilo noge. A na naših pomarančnih olupkih ne, ker jih vse pojemo.

Toda sprevodnik! Če je mnogo ljudi, že gre. Vsaj tri postaje se lahko peljemo, preden pride. Preden pride in potrka. Mi pa iz voza. Imamo rajši za fige in sladkorčke. Zadnjič nas je le prej vprašal, preden je bila postaja. Najstarejši sem in sem obrnil in preiskal vse žepe, mu naložil na roke žeblje, vrvico in kepo ilovice, a denarja nisem našel. Seveda ne, ker smo ga potrebovali za druge reči.

»Ni!« sem dejal.

«Išči!» je rekel, dal nazaj žeblje in ilovico in šel naprej.

»Če pa ni! Mama je dala! Vtaknil sem, kam, ne vem, toda v žepu je luknja!«

»Potem se pa ne morete peljati,« je sočutno spet prišel, »če ste izgubili!«

Izstopili smo, peljali pa smo se kar štiri postaje, ker ni bilo gospoda, ki nam je nekoč kupil listek. Izstopiti bi morali, pa se nas je usmilil. »Bom pa jaz plačal!« In smo se peljali, svoj denar pa smo porabili gospodu na čast za čokolado.

Večno in pri vseh sprevodnikih le ne moremo, ker nas že poznajo.

»To so tiči!« je celo dejal oni rdeči sprevodnik.

Če smo z mamó, potem plača mama. Sedemo in vpijemo. Stari gospod nam je nekoč rekel: »Drhal!« Izstopil je. Prav! Samo njegov prostor smo še potrebovali, drugi so že prej vstali. O, potem smo pa pisali po šipah, trgali reklame in se drli.

»Oglejte si naše sesalnike!«

»Nosite modrce salona ,Nada'!«

»Vsi na klobase v Šiško!«

Sprevodnik je prirobantil in rekel: »Zverine!«

Potem je v primerni razdalji dostavil: »Razbojniki, sneti z vešal!«

Mama ni hotela slišati; najbolje, če ne sliši. Sprevodnik pa je bil le hud, zakaj pišemo in trgamo s šip, da se zdaj nič ne vidi.

»In klopi ste umazali!

Mama je morala plačati, mi smo pa morali sedeti. Še oslov nisi smel kazati.

Če bi ne bilo sprevodnika, bi se vozili, dokler nas je volja in prav nemoteno bi pisali po šipah.

Mežnar Peter

Mi mu pravimo mežnar Peter, v šoli bi morali reči cerkovnik. Šepal je. Da je padel s stolpa. Zato pa ne hodi v line in zvoni spodaj. Line so svobodne in se lahko spravimo mi do zvonov in do ure.

In smo se spravili. Cene in Pavle in mi. Cene Prahov in Pavle Končanov prihajata k nam. Ko smo zadnjič lestev zlomili, smo morali nekam izginiti. Šli smo v cerkveni stolp. V line, k zvonovom.

Najprej smo potisnili mali kazalec, da je bilo nekaj več, ker smo bili že lačni. Potem pa smo začeli zvoniti, ker je kazalo sedem.

Mežnar Peter je prikljukljal, hitro prikljukljal in smo ga videli. Majal je z glavo, gledal svojo uro, kakor bi bil nekaj minut prej pri birmi, nekaj govoril in po vsem tem planil k vrvem.

Pred nosom smo mu jih potegnili pod strop.

Da ste ga videli na trati! Skakal je, kakor bi mu pod nogami gorelo, in nekaj vpil. Veter je vlekel in nismo slišali kaj. Nato se je nekam izgubil, mi pa po vseh štirih iz lin.

Čakal nas je spodaj, pa ne s krepelcem. S pasom. Odslonil je lino nad glavo in prijel Ceneta. Iz glasov, ki smo jih slišali, smo spoznali, da je hudo. Pavel ni hotel čakati in tudi mi nismo čakali. Splazili smo se na hodnik pod cerkvenim stolpom in prevrnili trhlelega svetnika, potem pa smo bili tiho.

Ko je tudi spodaj utihnilo, smo se vtaknili na

kor in po stebru v cerkev. Po klopeh je zaropotalo. Mežnar Peter je hotel vedeti, kaj je, in je odprl vrata. Mi pa skozi zakristijo na zrak. Ali verujete, da ga nikoli nisem bil tako potreben? Mežnar Peter pa je vendar zvedel imena, ker je bil Cene jezen, da jih je samo on dobil.

Doma tisti dan nismo večerjali. Da za takšne ne kuhajo pri pošteni hiši. Lačni pa le nismo šli v posteljo. Pod stopnicami smo bili pustili jabolka, ki niso rasla pri nas, ker nismo imeli jablane. Mi smo imeli samo potonike. Siti smo bili; ker ni sestra šla z nami v stolp, smo ji morali z jabolki zamašiti usta.

Mežnar Peter je pozabil in bil prijazen. Mi pa nismo pozabili, četudi smo mu prinesli čikov. In ko je izkopal grob staremu Zegi, ga niso mogli pokopati, ker smo pometali v grob lopate in krampe in vrvi. Škilavi Jaka je moral prej skočiti v grob, da niso kar vsega orodja zagrebli.

Zdaj mežnar Peter poizveduje in že sumi. Hodil je okoli in nekaj povpraševal. Zelo vneto je izpraševal. Od tega dne niti vina po maši v zakristiji ne pijemo. Naj ga kar sam, če je tako požrešen.

Mi bi samo radi videli, da ne bi mogel več izpraševati. Pa sprašuje, že sprašuje.

J a z

Vsi pravijo, da sem nepotreben. Pravijo že, pravijo, mislijo pa drugače. Imamo dva, ki sta nam zelo potrebna, prav za prav tri, ker Pepca je tudi

še pri naši hiši. Ta Pepca je lahko tudi Francka ali Micka ali Neža, Roza ali Agata, samo pri hiši mora biti. Če pride domov zjutraj, jo oče zapodi. Sicer ji pa mama odpove na štirinajst dni. Zato ni potrebna. Saj mama vse lahko dela: šiva, kuha, riba pod, vleče trske izza nohtov in tudi sebi, če si jo zabode. Mama mora vse znati. Zakaj pa je mama in je pri hiši? Ali bo jedla zastonj?

Zelo, zelo se mi zdi potreben smetar. Mama bi lahko smeti požgala in jih tudi požiga, toda kosti pa le ne more in zgristi jih tudi ni mogoče! Kdo pa ima tako trdne zobe in je zobozdravnik dejal, da bi jih bilo škoda. Zato je smetar zelo potreben. Še bolj smo to videli, ko je umrl in je morala Pepca nesti kosti v jamo, ki se ji pravi tudi tovarna in že od daleč smrdi. Zadnjič smo se izgubili in smo jo izvohali. Zato mislim, da bi mogli za silo pogrešati tudi smetarja. Za kratek čas bi že smrdela Pepca.

Prav težko bi pogrešali pismonošo. Ker ga težko čakajo; pravijo, da bo prinesel denar, in uro ravnamo po njem. On je bolj točen kakor cerkvena ura in smo videli mežnarja Petra, ki je šepal ter čakal njega. Ni prej zvonil, dokler ni pismonoša prišel. Pismonoša mu je odkimal in mežnar je začel razbijati. Bil je jezen, četudi mu pismonoša ni nič dal. Kaj bi še bilo, če bi mu kaj prinesel. — In tudi oče! Ne pravi pismonoši: »Dober dan,« ko pride, ampak: »»Ali je kaj pisma?« Res sem dolgo mislil, da je pismonoša tako potreben, da bi oče ne mogel

brez njega kositi, potem pa so začeli pisma nositi tudi drugi. O, če bi videli, kako jih je oče trgal in vpil nad nami, če smo skakali z mize ali postavili dva stola drugega vrh drugega ter krilili na vrhu z rokami. Vpili da smo tudi? Pa naj! Če je bil jezen, je vpil on; jezen je bil zmeraj, če ni prinesel pisma pismonoša, ampak kdo drugi.

Že zato sem potreben, da so lahko vpili name, če niso imeli drugega dela.

Da sem jim hudo potreben, sem videl, ko sem obolel. Kaj Ciril, kaj Tone, kaj Vida? Niti jesti niso smeli z menoj. Pravijo, da so mislili, da imam škrlatinko. Mama je bila objokana ter mi je prinesla sladkorčkov in pomarančo. No, potem pa je prišel zdravnik ter so mu rekli »gospod doktor«. Ali ni vsega podrl? Da nimam škrlatinke, ampak ošpice, da ni tako hudo, samo na vrt da ne smem in tudi v šolo ne. Kaj šola! V šolo nisem šel, če niso odločno ukazali. To bi že šlo. Ampak na vrt! Ciril in Vida in Tone so se podili in kričali, jaz pa v postelji. Mama se ni več jokala in oče je imel »sejo« kakor po navadi. Ker sem podnevi spal, sem ga slišal ponoči. Butnil je v vrata ter bi padel, če bi mu mama ne prižgala luči.

Vendar! Zdaj sem vedel, da sem pri hiši potreben, ker je oče nazadnje le vprašal, kako mi je.

Ozdravel sem in mi je oče nekoč dejal, da bi me najrajši imel v grobu, tako da je spričevalo zanič. Ali sem jaz kriv, če profesorji ne znajo, a? V grobu

me pa le niso imeli in če bi me hoteli imeti, ne bi klicali gospoda doktorja.

In koga bi zatožila soseda, če bi mene ne bilo? Če sem priden, me zatožijo! Ali sem jaz kriv, da je opeka padla na psa, ko sem jo vrgel v zrak? Ali sem jaz kriv, če je bil na poti sosedov Rajko, ko sem vihtel palico, ter so rekli, da ima prebito čelo? Tepli so me doma pa le! In zakaj so imeli zaprta okna, ko smo hoteli plezati v hišo, ker so nas preganjali Indijanci? In kdo je nastavil mezgo pod naše okno? Ali sem jo jaz? Skočil sem vanjo, pa so vsi lizali moje noge: Rajko, Tone in Vida. Zatožen sem bil pa le jaz! Ali nisem že zaradi tega trpel, ker sem bil miren. Če bi bil vedel, bi ne bil ter bi Rajko ne smel lizati.

In takih stvari je vsak dan nekaj: pravijo, da sem nepotreben. Jaz pa vem, zakaj je imela mama objokane oči, ter vsem kažem osle.

Zato pa sem napisal o sebi dvakrat toliko kakor o drugih.

Moji jubileji

Vse stvari o petdesetletnici sem napisal, ker so prišli k meni, naj jim napišem. Potem pa »prostora niso imeli«. Bog jim povečaj »prostor«

Opom. pis.

Ne vem, ali si je že kdo čestital k petdesetletnici sam? Morda si je kdo, ker vseh feljtonov vendar ne morem prebrati. Čestitam si pa zaradi tega sam, ker ne maram, da bi se jezil, če mi ne bi čestitali k resničnim jubilejem, ki jih imam. Veš, po navadi čestitajo samo iz škodoželjnosti, da si srečal Abrahama in od srca privoščijo, da si stopil v blaženo dobo: »nedolžnih otrok«.

Da je petdeset let istovetno s starostjo, me je poučila zgodbica na vlaku med Škofjo Loko in Medvodami.

Dva možakarja sta modrovala:

»Matevžu ni vsak kos!«

»Kako ne? Saj je že star?« je rekel drugi.

»I, kje bo star? Saj nima še petdeset!«

Čez dober mesec dni sem se peljal na isti progi. Ista možakarja sta sedela za mojim hrbtom in vlekla vržinko:

»Pa smo ga le pili. Petdesetletnico smo praznovali. Skoraj bi ne bil spoznal Matevža, tak je bil.«

»O, Matevžu vendar nič ne stori, če nekoliko potegne!« je rekel drugi. »Mlad je še!«

»I, kaj bo mlad? Petdeset jih ima. Saj smo praznovali njegovo petdesetletnico!«

Izvedel sem dovolj. Petdeset je torej tista meja! Zato zdaj razumem ono gorenjsko korenino, ki nas je vrgel prav vljudno po stopnicah in nam ni niti ponudil stola, ko smo mu prišli čestitat k petdesetletnici.

»Ali mislite, da ste prišli k moji pogrebščini? Motite se gospodje; jaz bom še marsikoga od vas preživel!«

In res je iz tiste družbe preživel precejšnje število in Bog ve, koliko jih bo še do svoje smrti. Preživel ljudi, ki so takrat bili stari po dvajset in trideset let. Njemu torej naše čestitke niso škodile.

Čestital mu je tudi Jeglič; sam starček sedemdesetih let.

»Zdaj si pa že star! Pripravljaj se na smrt!«

Kdo je vedel, da je bila ta čestitka predhodnica one naše in da nas je petdesetletnik res opravičeno vrgel po stopnicah!

Zato si čestitam sam, kakor sem rekel, čestitam pa si, kakor rečeno, tudi zaradi tega, ker bom poizkušal podati nekoliko svojih drugih jubilejev, ki bi jih moji vneti čestilci (reci: pogrebci) ne omenili.

Na primer: sedem let in trinajst dni bo, ko sem

se hotel vpisati v boksarski klub. Hotel, pravim, a so mi zelo vljudno sporočili, da mora vsak boksar podreti nasprotnika lastnoročno in da ni več v veljavi staro viteško načelo, da se lahko bori za drugega čast in slavo in dobro ime prijatelj in znanec. Zmerom sem občudoval onega junaka, ki se je upal boriti za — neznano — čednost in nedolžnost. Meni se zdi, da se je boril za deklico Hirlando. Potem jo je hotel tudi vzeti, a je bila poročena. Če bi se zgodilo to danes, bi se njen mož ločil — in skoraj bi trdil — opravičeno ločil.

Iz vsega tega in raznih drugih okoliščin lahko sklepate, da imam vso pravico, da praznujem ta jubilej, ki kaže mojo požrtvovalnost in nerazumevanje okolice in boksarskega kluba, ki me je odklonil.

Zdaj ni več mogoč ribniški dvoboj.

Dva stara gozdarja, nerazdružljiva prijatelja, sta se sprla. Prijateljstvo je šlo v tisoč koscev. In sklenila sta se bojevati. To je bilo še v tistih časih, ko je bil dvoboj na vsaki mizi in si sukal meč in pištolo kakor žlico. Takrat sta se tudi še poveljnika bojevala namesto vojskinih trum! Oh, kje so zdaj tisti časi! Toda prav zadnji ostanki so bili še v Ribnici in sicer pri onih dveh gozdarjih. K sreči sta se spomnila, da je vsak dvoboj tvegan, če sprožiš. Četudi je puška na kresilo, lahko vsaj toliko prebije kožo, da se pokaže kri. Res da sta se razžalila. Prijatelj je prijatelj in če ga ubiješ, nimaš človeka,

da bi se jezil nad njim. Zato sta se tudi spomnila, da ima vsak svojega jazbečarja.

Mohor Kastorja, Matija Poluksa. Saj sta tudi bila dvojčka od iste matere. Moram pristaviti: od iste matere, kajti imajo včasih lovci dvojčke, čeprav niso od iste matere. Zvesti živalci, ki sta ponoči z glasnim lajanjem kazali gospodarju pot iz gostilne. Solze so jima — gozdarjema — prilezle v oči, ko sta se ju spomnila, a dvoboj je dvoboj in čast je čast in čast. Zato sta se zmenila, naj bo dvoboj.

Psa sta se zgrabila, zagrizla in zagrizla.

»Prav!« je ves v solzah stisnil Mohor. »Ne morem gledati, kako se moja zvesta žival, moj Kastor, zame bori!«

»Jaz tudi ne!« je rekel drugi. »V oštariji počakajva, da bo konec!«

V gostilni sta čakala in pila in čakala in nazadnje pozabila na psa.

Čez sedem ur se je vendar spomnil Matija:

»Oh, kaj sva naredila! Moj jazbečar je bil gotovo ves užaljen, ker se je moral boriti namesto mene. Kdo me naj zdaj pelje domov! Ti si kriv, da je moj dobri in pridni Poluks pobegnil!«

»Kako praviš, da sem jaz kriv?« se je zamajal Mohor. »Začel si ono stvar vendar ti, a pobegnil pa je moj pred tvojo — podgano. Zato je bil užaljen!«

Ne morem opisati vsega pogovora. Nazadnje je bilo oštirju preveč, postavil ju je na cesto z vljudnim povabilom za zvečer in zaprl vrata.

Z glasnim govorjenjem, rekel bi, zmerjanjem, sta se majala po cesti. Vsaj dvesto korakov sta morala iti skupaj.

»No, ker ni mojega Poluksa, se bom prijel pa tebe!«

»Kaj tvoj Poluks, a mojega Kastorja ni. In vsega je kriva tvoja podgana. Sram ga je bilo, da bi se moral grizti s tvojim, oh, ti govedina ti!« je vpil Mohor.

»Ti, ovca ti!« je odvrnil Matija in se zvesto držal prijatelja, da ni padel.

»Če bi imel priče, te tožim!« je vpil Mohor.

Toda zvesto sta se držala in majala po cesti.

Nazadnje sta prišla v ozko ulico. Tako sta odskočila, da sta omahnila k zidu.

»Ha,« sta dejala, »kaj je to?« Hkrati, enoglasno, prestrašeno in osuplo. »Ha, kaj je to?«

Na cesti je v senci nekaj ležalo. Kdor bi površno pogledal, bi morda videl samo kos vrvi. Toda Matija in Mohor sta videla bolje, dà, videla sta dvoje. Ne mislite koj, da včasih tudi pijanci vidiijo dvoje. Matija in Mohor sta se zdrznila in pogledala znova.

»Vidiš,« je pokazal s težavo in skoraj jokavim glasom Matija. »To sta dva gada?«

»Oh, Matija, ti pa res slabo vidiš. To sta dva pasja repa!«

Matija pa v glasen jok.

»Kako sta bili živalci zvesti! Midva sva pa obrekovala, da sta bežala domov. Za naju sta poginila,

midva sva pa ta čas sedela v gostilni. Da bi nas vsaj kdo za to pretepel! In rekla sva jima podgani in mrcina. Oh, Bog mi grehe odpusti!« Brisal si je solze in pot s čela in buljil v tisto senco na cesti; obseval jo je mesec in sta bili v njegovih očeh dve. Ne rečem, da nista prav videla, a za primer povem, da bi bila videla tudi dva mačka, ki plašno vštric bežita čez ulico. Če bi pogledala mesec, bi se čudila, kako in zakaj je nocoj šel krokāt z ženo.

Mohor se ni koj znašel. Začuden je strmel v prijatelja in majal z glavo. Njemu je bilo še bolj neprijetno, ker se je zid majal in vrtel. S težavo je zajeceljal, zakaj je prijatelj žalosten. Matija pa je molče spet pokazal na senci pred seboj.

»Tebi se pa res vidi, da si pijan!« je dejal Mohor. »Za vsako stvar imaš solze v očeh!«

Če to hitro pripovedujem, ne smete misliti, da je tudi tako hitro govoril. Govoril je počasi in s težavo.

Jecljaje in med hlipanjem je spravil iz sebe tudi Matija:

»Še zdaj ničesar ne vidiš! Ali ne vidiš, da sta to repa najinih jazbečarjev?«

»V temi se slabo vidi!« se je opravičeval Mohor. »In zakaj bi bila repa najinih dveh jazbečarjev?«

»Če bi ne bilo tako žalostno, bi nekomu rekel teslo!« je zavihtel Matija svoj solzni robec pred nosom. »Zato, dà, zato,« je pribil in istočasno pribil z nosom na zid. »Dà, zato!«

»I,« je dejal prijatelj Mohor, »ali res misliš?«

»Mislim,« je dejal. — To nam lahko služi za šolski primer, kako se misli prenašajo. — »Dà, mislim! Bojevala sta se, grizla sta se, grizla in zgrizla, da sta samo repa ostala. Dà, da sta samo repa ostala! Oh, če ima kdo zvesto živalco! In rekla sva jima podgana in mrcina!«

»Vsega nisi rekel ti! Kaj se boš delal?! Jaz podgana, ti mrcina!« si je skrušeno trkal na prsi Mohor.

Nato sta zajokala, spravila se in si padla okoli vratu.

Vidite, moji dragi prijatelji, to je bil ribniški dvoboj! Jokala sta in tarnala za zvestima živalcama. Drugi večer pa je imel vsak svojega psa sicer s seboj, toda dvoboja si nista več napovedala. Češ, kar sta ponoči videla, je bil duh, spomin in glasen božji opomin.

Od tega časa nimaš več ribniškega dvoboja.

Jaz pa praznujem svojo petdesetletnico in prav to, da vas morim s to dolgo zgodbo na »stranski progi«, je dokaz, da sem res že toliko star.

Ali poznate Toneta Mavrina? Le nič se ne obotavljajte! Dà, tisti! Nič se ne sramujte, saj smo bili še boljši ljudje že v njegovi družbi.

Kdo bi pa ne, če bi mogel? On namreč nese s seboj za dva dni skopo odmerjenega kruha, steklenico prazno vode in star klobuk. Star klobuk mu služi za vse. Če nataka vodo — to šele pod rebrijo! — zato je steklenica doma vode še prazna.

In domov prinese za tri dni kruha, tako pravi sam, za dva dni vode, ker — enkrat natočeno ne izlivaj! — in za dva dni drv. Palico si namreč vreže med potjo. Kdo bi ga ne poznal in kdo ne bi iskal njegove družbe? Če hočeš varčevati, kar z njim. Jaz ne pojdem več. Toliko da sem živ pricincal do prve postaje, potem me je vlekel rešilni avto in pa birič, ki sem mu kradel ob cesti odpadlo sadje. Da nisem bil lačen! Oh, ti moj Bog! Kaj bom pravil. Toda jubilej pa le imam od tega. Od odgona in lakote in rešilnega avta in Žmavcerjev.

Od tega je devet let, petnajst dni in dva dneva za okrevanje od te poti.

Pot na Žmavcerje! To je žleb med Brano in Gamsovim skretom, če ne, je pa tam blizu nekje. Zemljepis je bil moja slaba stran in če danes rečem Ognjena zemlja, je lahko tudi Hamerfest.

Jubilej pa je le. Če bi ne bilo Toneta Mavrina, bi ta zelena lovorika iz mojega jubilejnega venca bila uvela. Morda pa res svet obstoji iz samih lovorjevih listov? Zato pa ni juhe!

Nisem si rezal podplatov, — (če so noge krvave, ne drčiš po skali. Poizkusi! Jaz rajši verujem, četudi Jalnu!) — temveč klobase, nisem drčal po strmini, temveč le moj klobuk.

»Vidiš, če bi imel klofeto, bi jo dal v žep kot jaz, pa bi je ne izgubil. Kdor gre v planine...«

»... je nor!« sem dejal, ker me je le dražila njegova ravnodušnost. No, jubilej pa le imam!«

Devet let in petnajst in dva dni je, odkar me ne spraviš v planine, razen s samofrčem. Ali pa, če bi se oni birič potrudil!

Praznujem pa tudi še ta jubilej:

Šest in štirideset let in pet mesecev in devet dni je, odkar nosim hlače. Prej sem nosil kijkljo. Ne vem, kaj sem že nosil, najbrž blato v krilu, pa so me morali preobleči. Imel sem strica, ki je bil dobro leto starejši. V naglici je dekla zgrabila njegove hlačice in vtaknila vanje mene. Saj ne rečem, da dekle mamina mama ni zmerjala, a jaz sem se le tiščal v hlačicah in nisem pustil, da bi mi jih sneli. Brcal sem, kričal sem, praskal sem, pehal sline in bil že ves zaripel v obraz od ihte. Vprašujete, če se spominjam! Kako ne? Saj sem bil zraven! Oh, ko bi ljudje vedeli, koliko krivice napravijo s takim ravnanjem takemu človeku. Hlačic nisem dal. Dal jih nisem, pa je! Moj oče je moral stricu kupiti nove, dekli je mamina mama odpovedala, a jo je moj oče spet najel. Tako je ostala pri hiši in so jo prav tako plačevali oboji. Samo ukazovati si je potem pustila samo in edino od moje mame.

Za vse te jubileje nihče ne ve, a so bolj imenitni, kakor pa da živiš petdeset let. Ali ima kdo sam kaj zasluge? Skromno mislim, da ne! A če imaš hlačice prezgodaj, je vendar tvoj osebni uspeh.

Morda bi koga zanimalo, da je dva in štirideset let in tri mesece in osem dni, odkar sem razodel svojo prvo ljubezen. Vidite, to je pa nekaj! Umrla

je že deklica! Mislím, da je umrla prav od žalosti, ker sem ji takrat dokazal, da jo imam rad. Razbil sem ji namreč tablico na glavi, ker so me drugi dražili z njo. Umrla pa je stara štiri in trideset let. Tablico sem ji razbil in prav takrat je črna Nemezis prišla v podobi moje mame skozi Županovo mejico. Ne bom pravil, kako je to bilo hudo, vendar še danes vem za svoj takratni uspeh: Zbežal sem med njene modroce. Ker ni marala razdirati postelje, sem jo poceni odnesel. Samo petkrat s kuhalnico! V begu.

Vsak je imel posebne težave s prvim kajenjem. Ne vem, zakaj bi bil jaz izjema? Od takrat je dva in štirideset let in šest dni. Prejeli smo izpričevala za prvi oddelek prvega razreda. Da ne bo kdo rekel, da že takrat nisem bil prvi? Celo začel sem s prvimi! Bog ve, kje sem dobil dva krajcarja — morali smo krajcarju reči dva vinarja — in kupil cigarete. Menda so bile štiri. Drama! Drama! Zato sem tudi literaren. Drugi so ta dan trgali spričevala, topli dekleta, razbijali šipe ob cesti in metali kamenje po njivah. (Za lažje razumevanje moram povedati, da sem imel v šolo pol ure daleč.) Jaz vsega tega zaradi očetove šibe in »dobrih sosedov« nisem smel, tudi cigaret ne bi bil smel kupiti — a kaj! Povejte, kako naj se pokaže na drugi način mali deček, ki misli, da je vse njegovo, ki je veljal v očeh sošolcev za nekaj boljšega? Prižgal sem cigareto in tudi drugim dal »dim«.

Moj brat Guste pa je še isti dan slišal na paši, da sem kadil. Prav v resnici nedolžno in res nevedno je vprašal doma, če že smem kaditi.

No, dà! Kar je bilo, je bilo. A uspeh je le bil, da se nisem naučil kaditi do vojaške službe. Saj pravim, dobro je imeti radovednega brata! Človek lahko utrja voljo!

Zdaj pa imam še poseben jubilej: od tega je štiri in štirideset let, sedem mesecev, devet dni in trinajst ur. Nihče se tega jubileja ni spomnil. Šli smo se bosopetniki vojsko. S kamenjem! Tam za velikim kamnom je grebla kokoš. Tistikrat sem zelo dobro metal kamenje in zadel najmanjšo stvar. Sam ne vem, kako je prišlo, da je drugi deček vrgel kamen proti kokoši. Kokoš je zletela. Na drugi strani kamna sem jo zadel pa jaz. Zakokodakala je, zaprhutala in klecnila. Kmetica pa z glasnim krikom za menojo:

»Kaj misliš, če si Bevkov, da si grofov! Kokoš velja krono!« (Za razumevanje moram povedati, da je bil oče gozdni čuvaj, ded Bevk gozdar in posestnik; torej smo bili za naše domače razmere bogati in za otroke gozdnih delavcev sem veljal za nekaj boljšega. Med zamorci je celo tisti bogat, ki ima samo klobuk.)

»Saj jih imamo!« sem zavpil. Ženica vsa zasopla za menojo. Z mrtvo kuro v roki.

»Ubil jo je!« je vrgla žival mami pred noge. »In saj bi me ne razjezilo!« je pristavila, ker se je najbrž spomnila, da je pred dvema dnevoma dala ma-

ma semenskega krompirja. »Toda, ko sem zavpila, da kokoš velja krono, je dejal, da jih imate!«

Ded je prisluhnil in dejal:

»Ali je res tako rekel?«

»Res!« je zatrdila ženica.

»Sica!« je dejal, in to je bil izraz njegovega največjega zadovoljstva. (Sica je rekel namesto psica.)

»Ali si res rekel?« se je obrnil do mene. Dobro sem vedel, da ni hud; pričala je njegova »Sica«. Toda že tistikrat sem se znal za dobro stvar potajiti.

»Sam ne vem, kako sem mogel to reči!«, sem se »skesano« branil. »Saj ne bom več!« (Nisem se lagal, kajti ta kokoš ni nikoli več mogla oživet.)

»Prav, če ne boš več, tu krona za kokoš!«

Ženica se je branila, ded pa hud:

»Če ste rekli, da velja krono, velja krono. Vzemite, sicer...«

Ženica se je prestrašila in prav gotovo mislila, da bi »sicer« psa naščuval nanjo, dasi naša psica Šeka še nikoli nobenega ni ugriznila.

»Tako, zdaj smo bot. Kokoš vzemite s seboj! A da vas nikoli več ne vidim pri naši hiši. Tožljivcev ne maram videti! Sicer...«

Ženica je vsa v strahu in trepetu odnesla kokoš, mene pa je ded povlekel za roko. Vsi so mislili, da bo pela šiba, a jaz sem vedel, da njegova »Sica« pomeni nekaj drugega.

»Ni bilo lepo, da si ubil kokoš, plačali smo jo, toda dobro si se postavil: Nà krono!«

Moj oče ni nikoli zvedel o tej kupčiji, sicer...
Tu bi pa bil »sicer« skalil v sad.

Na ta jubilej mislim često in molim za pokoj
dedove duše!

Zdaj je ta jubilej starejši in častitljivejši za eno
uro, kolikor sem potreboval za pisanje.

Glejte, ljudje božji, za vse te jubileje nihče ne
ve, a so meni le bolj dragi in več pomenijo, kakor
pa, da sem po mamini zaslugi — ona me je namreč
rodila — dosegel petdeset let. Dà, za otrokove sta-
rostne jubileje bi morali čestitati samo in edino
materi!

Kazalo

	Stran
Ko sem na svet prišel	5
Božični spomini	15
Sveča	21
Statistika in piruh	27
Maj	40
Cirkus in avtoriteta	46
Zajklja	54
Kadija	67
Žaga	73
Žlahta	79
Krištof in Albert	85
Vitamini	89
Nepotrebni ljudje	
Mati	95
Oče	97
Bratci in sestrice	99
Hišni gospodar	101
Učitelj	103
Stražnik	105
Sprevodnik	107
Mežnar Peter	109
Jaz	110
Moji jubileji	114

Lir 25.—

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS

00000265441

